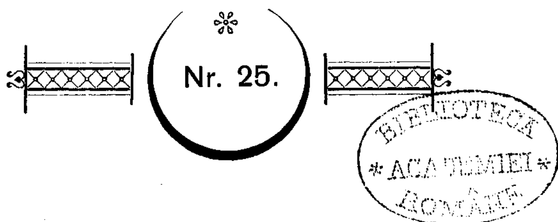
Biblioteca poporală a „Asociațiunii“.

Poezii Poporale

Din Bănat.

Culegere de

E. Hodoş.

II.

Balade.

SIBIIU,
Editura »Asociațiunii«.
1906.

Tiparul lui W. Krafft în Sibiiu.

Prefaţă.

Primul volum de »Poezii Poporale din Bănat« s'a tipărit în anul 1892. Volumul a fost primit de public cu un interes neaşteptat. Deoparte persoane private: învăţători, preoţi, câţiva advocaţi şi alţi domni s'au grăbit a-l procură şi, întru câtva, a-l respândì în cercul cunoştinţei lor.

De altă parte, acest interes al particularilor nu s'a întins asupra nici uneia din corporaţiunile culturale române câte le avem dincoace şi dincolo de munţi.

Publicaţiunea s'a întrerupt.

*

Cartea începută la 1892 se continuă abià acum în al doilea volum, care se tipăreşte cu bunăvoinţa şi cu mijloacele materiale ale »Asociaţiunii.«

Al doilea volum de »Poezii Pop. din Bănat« cuprinde din poezia epică a poporului baladele sale, vestite ca frumseţi poetice neîntrecute.

Câteva din balade conţin şi elemente supranaturale, d. ex.: varianta Vida (v. Nr. 6), al cărei sfârşit e interesant de aceea, că arată, cum firea ţăranului român

n'are înclinaţiune la subiecte tragice; alte balade au conţinut cu totul legendar, d. ex.: cele dintâi două din colecţiunea noastră. Forma însă, la toate, este a baladelor, chiar şi dacă versurile se deosebesc ca număr de silabe.

Nici ţăranul din Bănat n'are o singură numire specială pentru baladă. Cântec de bătrâneţe şi cântec din bătrâni sunt numirile întrebuinţate în Bănat. »Dzâ-mi una djin bătrâni,« sau »dzâ-mi una dje bătrâneţe,« aşa porunceşte el lăutarului, când vrea s'asculte o baladă. În ţinutul Almăşului (la Borlovenii vechi) se mai zice: »dzâ-mi una dje masă,« când bunăoară nuntaşii se aşează la mâncare; acest cântec de masă zis din gură şi acompaniat de instrumente e de obicei serios, şi poate să fie liric ori, mai des, o baladă. Când se ridică masa, atunci se comandă lăutarilor: »acuma trage-mi una de joc.« Va să zică nu mai zice din gură, ci trage din arcuş.

La o baladă zisul, din care aflăm cuprinsul, e lucrul de căpetenie; şi de aceea e corect să comanzi lăutarului: Zi-mi una! Lăutarul îţi zice textul baladei. La joc, din contră, partea principală e melodia scoasă din vioară, şi de aceea e corect să porunceşti: Trage-mi una. Lăutarul trage o horă, o ardeleană, ori altă melodie. (Observ că sub »horă« se 'nţelege pe aici numai jocul şi melodia jocului, dar nu şi textul cântecului de joc.)

Nu totdeauna şi nu toţi ţăranii fac deosebirea aceasta de cuvinte, ci uneori le amestecă. Şi astfel ajunge vorba zic să însemneze şi cânt cu un instrument

muzical, sau trag din el. Vorbele zise au fost acompaniate de cântare executată cu un instrument; aceasta e cauza, că au ajuns să însemneze aceeaş idee trei cuvinte: trag, cânt, zic.

Baladele poporului îşi au melodiile deosebite zise din gură, şi întroduse şi acompaniate cu »lauta« şi clarineta în surdină.

Toate baladele din culegerea noastră sunt auzite dela ţărani, mulţi neştiutori de carte. Nici una nu-i culeasă dela ţigani lăutari. E 'ntrebare: le-au învăţat mai întâi ţăranii dela ţigani, ori ţiganii dela ţărani?

Ţiganii, din fire artişti, sunt un popor sărac şi vesel, care poate inspirà multă simpatie la românul sărac, năcăjit şi blând. Este însă, aşa socotesc, cu desăvârşire greşit să atribuim ţiganilor lăutari şi cobzari calitatea de creatori ai baladelor. Ţiganul, dacă-şi are limba sa maternă, nu se poate identificà şi cu limba unei balade române, sârbeşti şi săcuieşti atât de mult, în cât să pătrundă nuanţările şi subtilităţile de limbă cele mai delicate, să-i cunoască formele şi cuvintele cele mai rare şi mai ascunse. Numai cel născut din sinul poporului şi trăit tot acolo se poate deplin identificà cu o astfel de limbă. Şi, dacă frumseţile poetice ale baladelor poporale fac parte din esenţa naţională a unui popor, aceste frumseţi nu le pot scoate la iveală străinii, ci înşişi fiii poporului, — dacă au şi talentul cuvenit.

Care e rolul, unde e meritul şi unde e scăderea lăutarului?

Rolul lui e, să înveţe balada ce i-o cântă din gură ţăranul. Lăutarul, ascultând textul şi melodia, le învaţă

p'amândouă deodată, în mână cu instrumentul său muzical, care se 'nţelege e mut în mâna ţăranului.

Meritul lăutarului e mai întâi în faptul, că respândeşte poezia la un popor oarecare, ori dela un popor la altul. Balada Ducin (Nr. 8) d. ex.: care o au şi Sârbii, a putut fi adusă la noi de lăutari ca idee sau cuprins; însă ca formă, ea e naţională românească.

Alt merit al lăutarului e, că păstrează baladele şi le fereşte de uitare. E interesul lui bănesc s'o facă.

Unde e scăderea? Că le schimbă, şi ca text, şi ca melodie. Lăutarii adaug floricele, podoabe de prisos, ca să iasă balada mai lungă, după cum e şi pofta omului să-şi petreacă vreme mai lungă sau mai puţin lungă, uitând de necazuri şi nevoi.

*

Vremea, când se cântă baladele, e mai cu seamă cea de iarnă: la şezători, la nunţi şi alte petreceri. Se cântă şi vara la »rugă« (nedee), care se ţine cu multă râvnă în orice sat al Bănatului.

Şi, dacă privitor la poezia lirică, nu s'ar puteà zice cu drept cuvânt, că Bănatul ar fi mai bogat, — e şi imposibil a arătà ce este specific bănăţenesc într'o mulţime de poezii lirice cântate aproape neschimbate în alte părţi, — în balade însă, atât ca număr, cât şi ca frumseţă, se pare că ţinutul Bănatului întrece toate celelalte provincii româneşti. Multe părţi din baladele sale sunt vrednice de un Homer, ca energie şi cumpătare.

Această calitate a baladelor se poate explicà, întru câtva, prin traiul ţăranului din Bănat, un traiu în general

ușor și bun. Țăranul bănățean are putință de-a fi mai puțin subiectiv, decât o mare parte a țărănimii, bunăoară din Ardeal; el are liniștea și obiectivitatea, fără de care nu se poate naște adevărata poezie epică.

Numărul mai mare al baladelor bănățene se poate explicà din imigrările Românilor din țările de peste Carpați, dar mai ales din influența poeziei poporului sârbesc.

*

S'au adunat până acum un mare număr de balade, fără să putem nici pe departe afirmà, că n'ar mai fi nimic de adunat. Sunt număroase variantele baladelor.

Cel dintâi care a cules și a publicat din părțile acestea, e dl At. M. Marienescu, ale cărui broșuri au apărut pe la anii 60 (exemplarul meu e defectuos). Volume au mai publicat dnii: A. Corcea, Dr. G. Alexici în 1899, G. Cătană în 1895.

În deosebite reviste se găsesc împrăștiate iarăș un număr însemnat de balade bănățene. Tot în reviste au apărut mai întâi și baladele acestui volum, cam jumătate din ele; altă jumătate apare acum întâia oară.

Am căutat, ca reproducerea să fie făcută cât mai fidel, fără adaose de cuvinte nespuse de cântăreț.

Reproducerea s'a făcut în limbă literară, afară de unele locuri. O transcriere în dialect local, după studiile de până astăzi, o poate îndeplinì filologul, care se interesează de dialectul bănățean. Aici nu s'a făcut.

Publicațiunea aceasta urmărește mai ales scopul de-a arătà și a respândì calitățile frumoase ale poeziei popo-

rului. Iată motivul, pentru care am crezut, că nu trebue încurcată cetirea prin întroducerea diferitelor semne grafice, care pot să fie foarte savant croite; cetitorii însă, în cea mai mare parte, nu ştiu ce să facă cu ele.

Un al treilea volum al poeziilor poporale, descântece culese în Bănat, e aproape gata şi aşteaptă publicarea.

Caransebeş, în Iunie 1905.

E. Hodoş.

1. Soarele şi Luna.

Puternicul Soare
Pleacă să se 'nsoare,
Pe optsprăzece cai,
Toţi păscuţi în rai.
Lumea o umblà:
Zece cai picà,
Cei opt tăbărà,[1]
Soţie nu-şi aflà
De potriva sa.
'Napoi se întorceà
Drept la soru-sa,
La sora Luna,
Şi aşa-i strigà;
— »Ţese, soro, ţese
Ţesături alese
Suluri de postau,[2]
Că vreau să te iau;
Suluri de fuior,
Să te iau cu dor;
Suluri de bumbac
Să te iau cu drag;
Suluri de mătasă,
Să te fac mireasă;

---

1) A tăbărî = a obosì, a se ostenì.
2) Postau = postav.

Că eu am umblat
Păn' la scăpătat
Şi prin lumea toată
Şi prin stele roată:
Potrivioara mea
N'o putui aflà,
Făr' numai pe tine,
Ce sameni cu mine.«
Iar sora Luna
Aşa îmi ziceà:
— »Puternice Soare,
Al meu frăţioare,
Atunci mi-i luà,
Să fiu soaţa ta,
Când mi-i face punte,
Punte peste munte;
Pe laturea punţii,
Cum se despart munţii,
O fântână lină
Cu apă slădină;[1])
Mănăstire dalbă
În slavă spânzurată,
Ş'un popă de ceară,
Ca să ne cunune,
Pe noi să ne 'mpreune.«
Soarele plecà,
Cu gândul gândeà:
Pe loc se făceà
Ce luna pofteà.

---

[1]) »Slădină« şi »slădie« = dulce. »De slast« este mâncare de dulce sau de frupt.

Apoi se 'ntorceà
Şi iarăş strigà:
— »Ţese, soro, ţese
Ţesături alese,
Suluri de postau
Că voiu să te iau,
Suluri de fuior
Să te iau cu dor,
Suluri de bumbac
Să te iau cu drag,
Suluri de mătasă
Să te-aleg mireasă,
Că tu ce-ai poftit,
Toate ţi-am plinit!«
Soru-sa Luna
Aşa îmi grăià:
— »Puternice Soare,
Al meu frăţioare,
Atunci mi-i luà
De soţia ta,
Când mi-i face iară
O scară de ceară
De jos până sus,
Şi să mi te duci
La moşul Adam
Şi soţia sa,
La moaşa Eva;
Pe iei îi întrebà,
De-i bine să ià
Frate pe o sor,
Ce-i dragă cu dor?

Şi n'a fi cu păcate,
Să ia sor pe frate?
Că n'am mai văzut,
De când m'am născut.«
Soarele gândeà:
Scara se făceà,
Pe ea se urcà,
Până ajungeà
La Adam, Eva,
Şi îi întrebà:
De poate luà
El pe soru-sa?
Iar Adam, Eva,
De mână-l luà,
La iad îl duceà,
Iadu-i arătà
Şi mi-l întrebà:
Place-i iadu-ori ba?
Soarele ziceà
Lui Adam, Eva,
Să-l scoată afară
Din foc şi din pară.
Iar Adam, Eva,
De mână-l luà,
La rai îl duceà
Apoi îl întrebà,
Place-i raiu-ori ba?
Soarele ziceà:
— »Cui nu i-o plăceà
La mese întinse,
Cu făclii aprinse,

La jocuri jucând,
La lăutaşi zicând,
Cu îngeri cântând,
Pe Domnul lăudând!«
Iar Adam ziceà
Cu baba Eva:
— »Dacă-ţi place 'n rai,
Sora să n'o iai!«
Soarele ieşià,
Jos se coborà
Păn' la soru-sa,
Şi aşa-i strigà:
— »Ţese, soro, ţese
Ţesături alese,
Suluri de postau
Că vreau să te iau,
Suluri de fuior
Să te iau cu dor,
Suluri de bumbac
Să te iau cu drag,
Suluri de mătasă
Să te fac mireasă;
Că am întrebat,
Voe-am căpătat,
Nuntă putem face,
Cum nouă ne place!«
Puternicul Soare
Câte stelişoare
La nuntă adunà
Spre a se ospătà!

Luceafărul mare
Erà cumătrul mare;
Luceafărul cel mic
Îl făcea vornic,
Carul ca ceiuş (?)
Iar purcariul[1])
Erà stegariul,
Şi câte stele 'n ceri
Veniau ca nuntăşei!
Cu nunta plecà,
Soarele, Luna
A se cununà
La mănăstirea albă,
Cu popă de ceară,
Pe iei să-i cunune
Şi să-i împreune.
Şi mergeà, mergeà,
Pănă ajungeà
La fântână lină,
Cu apă slădină.
Când ei ajungeà,
Luna-aşaziceà:
— »Puternice Soare,
Al meu frăţioare,
Opreşte puţin,
Să ne odihnim,
Că mi-i sete tare,
Şi mor de picioare.«

---

[1]) Purcariul, ca şi carul, este numele unei constelaţiuni.

— »Şezi, şi eu mă duc,
Apă să-ţi aduc,
Apă 'n pălărie,
Cum îmi place mie.«
Iar Luna zicea,
Că apa n'o beà.
Soarele grăià:
— »Tu dară să-mi spuni,
Să-ţi aduc în pumni?«
— »Ba, că-i asudat,
Şi-are gust sărat,«
Luna răspundeà,
Apoi ea plecà,
Apă ca să beà
La fântână lină
Cu apă slădină.
Soarele-o lăsà
Singur' singurea;
Iar Luna s'aplecà,
În fântână săreà,
Şi 'ntr'una ziceà,
Că mai bine vreà
A fi smoala pietrilor
Şi mâncarea peştilor;
Pe frate nu-l va luà,
Cu el nu s'a cununà,
Pănă-i frunza şi iarba!
Iar Dumnezeu ce făceà?
Din fântână o scoteà,
De Soare o despărţeà,

Sus pe ceruri îi puneà:
Pe Lună la asfinţit
Pe Soare la răsărit,
Lumea să o vederească,
Mai mult să nu se 'ntâlnească.

Auzită dela N. Liuba din Măidan.

Variante: Alecsandri, Poezii Pop. 1866, pag. 27; Pompiliu, Balade pop. 1870, pag. 32; Teodorescu, Poezii pop. 1885, pag. 410.

2. Iorgovan şi şerpele.

I.

Sus la codru verde
Oare ce se vede?
Sus la codrul Cernii,
La vadul Răşavii,[1]
Plecat-au plecat
Din oarece sat
Trei sorurele,
Fete frumoşele:
Sora cea mai mare,
Mândră garofină,
Se 'ntrece cu o zină,
De-i cauţi albu sin
Şi faţa-i de crin;
Sora mijlocie
Plină-i de trufie

[1]) »Răşava« = Orşova.

Cu a sale gene,
Ochişori, sprincene;
Şi de-i caţi în ochi
Mori, ca de deochi.
Sora cea mai mică
Ca ş'o porumbică,
Ana Ghirozana,
Ca şi Simziana,
Le 'ntrecea pe toate
Ca o stea din noapte,
Luceafăr din zori,
Floarea florilor!
Ele-şi petreceau,
Flori culegeau,
Cununi îşi făceau,
Şi jucau cântând,
Codru răsunând,
Apoi mai umblà,
Pănă tăbărà,[1])
Şi se odihnià, —
Mica adormià,

II.

Când fù decusară
Două că plecară,
Pe mica o lăsară;
Şi ea tot dormià,
Zori se revărsà,
Atunci le strigà, —

[1]) Obosià.

Ele n'auzià.
Cucul îi cântà,
Fata că-i grăià:
— »Cucule, cucule,
Auzi, voinicule,
Scoate-mă la ţară,
La drumul de cară
Dau de surori eară,
Şi ţi-oi fi io vară.«
Cucul îi grăià:
— »Nu ştiu, draga mea,
Scoate-te-oi ori ba,
Că am vere multe,
Câte flori pe munte.«
— »Cucule, cucule,
Auzi, voinicule,
Scoate-mă la ţară
La drumul de cară,
Să-ţi fiu sorioară.«
— »Nu ştiu, draga mea,
Scoate-te-oi ori ba,
Că io am surori,
Câte-s vara flori.«
— »Cucule, cucule,
Auzi, voinicule,
Scoate-mă la ţară,
La drumul de cară,
Că ţi-oi fi soţie,
Până voiu fi vie.«
Cucul ascultà,
Cucul răspundeà:

— »Că io nu-s fecior,
Să pot să mă 'nsor;
Ci-s o păsărică,
Nu ştiu d'ibomnică.«
Atunci dup'o stâncă
Neagră şi cumplită
Pe calea 'ncâlcită,
Iată se vedeà,
Fata se 'ngroziă,
Un şerpe venind,
După ea curând.[1]
Şi ea alergà
Pănă tăbărà,
Şerpele sosiâ,
Coadă 'ncolăcià,
La brâu o adunà,
Fata înlemnià....
Mai tare strigà,
Codru răsunà!

III.

Sus, pe Cerna 'n sus,
Mulţi voinici s'au dus,
Şi toţi s'au ascuns,
Dar au mai rămas
Un voinic viteaz:
Iovan Iorgovan,
Braţ de buzdugan,
Cu un căluşel
Ca un vulturel,

[1]) Alergànd.

Şi se preumblà,
Şi se arătà
Sus pe Cerna 'n sus,
Cam pe sub ascuns,
Calul său jucând,
Săgeţi aruncând,
Cânii sumuţând,
Suliţi ascuţind.
Şi el auzià,
Dar nu pricepeà,
Ori cât mai ciulià,
E glas bărbătesc,
Ori glas femeiesc?
Că Cerna mugià,
Codru răsunà,
Apoi se 'ntorceà
Cernii de ziceà:
— Înceată, înceată,
Cerna mea curată,
Că ţi-oi aruncà
Jos în albia ta,
Şi ţi-oi da io ţie
Mreană argintie,
Ş'un fuior de aur,
Cu ochi de bălaur,
Singur se întoarce,
Singur se destoarce.«
Cerna-l auzià,
Deloc [1]) încetà.

[1]) Îndată.

IV.

Iovan Iorgovan.
Braţ de buzdugan,
Acum ascultà,
Îndată pricepeà:
Nu-i glas bărbătesc,
Ci e femeiesc!
Rău să mânià,
Calu 'mpintenà,
Cumplit îl lovià,
Ca leul răcnià,
Aerul frângeà,
Şerpele vedeà,
Spaima-l apucà,
Dar el îl gonià.
Cerna mi-o sărià
Şi mi-l ajungeà.
Şerpele 'ntrebà:
— »Iovan Iorgovan,
Braţ de buzdugan,
Cu ce fel de bine
Vini tu azi la mine;
Te rog, viu mă lasă
Să întorc acasă...
Auzi ce-ţi spun eu:
Mort oi fi mai rău;
De mi-i omorî,
Capu s'a 'mpuţì
Vermi s'or înmulţì
Muşti[1]) or slobozì,

[1]) Aşa numitele muşte »columbace«, primejdioase pentru vite şi oameni.

Calul ţi-or muşcà,
Deloc va crepà,
Boi s'or otrăvì,
Plugu s'a oprì,
Oameni or murì!«
— »Şerpe-afurisite,
Încă porţi cuvinte!!
Ţara-oi învăţà
Şi ea m'ascultà,
Fumuri puturoase
Şi din pietri scoase
Ţie ca să-ţi facă,
Şi de muscă scapă,
Calu-mi n'a perì,
Boi n'a otrăvì,
Plug nu s'a oprì,
Oameni n'or murì, —
Dar tu mort îi fi!
Că am auzit,
Păn'ai prăpădit
Cu falcă hoţească
Faţă femeiască!«
— »Iovan Iorgovan,
Braţ de buzdugan,
Când am auzit,
Că tu te-ai ivit,
Calul tropotind,
Ca un zmeu răcnind,
Fata am lăsat-o,
Nu am vătămat-o;

Te rog viu mă lasă,
Să întorc acasă, —
Jur pe capul meu
Mort oi fi mai rău!«
Iovan Iorgovan,
Braţ de buzdugan,
Sabia 'nvârtià,
Şerpele tăià,
Trupul îi zdrobià,
Tot îl măruntà!

V.

Fata se uità,
Pănă-l dimicà,
Şi din grai grăià;
— »Iovan Iorgovan,
Braţ de buzdugan,
Scoate-mă la ţară,
La drumul de cară
Dau de surori iară,
Că ţi-oi fi soţie,
Pănă voi fi vie.«
El când o vedeà,
Minune îl prindeà,
De a ei mândreţe
Şi de tinereţe:
— »Alei, fetişoară,
Ca ş'o zinişoară,
Să-mi fi tu soţie,
Pănă vei fi vie!«

Şi o 'mbrăţişà,
Şi o sărutà,
Ziua şi noaptea.
Fata îi ziceà:
— »Tare sămănăm,
Ian să ne 'ntrebăm,
Poate că ne-om şti
De ce viţ'om fi,
Nu ţi-ar fi păcat,
Că m'ai sărutat
Şi îmbrăţoşat;
Io-s fată de 'mpărat
Dela scăpătat!«
Iovan se 'ntristà
Apoi îi grăià:
— »Mi-i foarte păcat,
Că te-am sărutat,
Io-s fecior de împărat
Dela scăpătat!
Şi ne-au blăstămat
Ai noştri părinţi
Cu lacrimi ferbinţi,
Tu să fii la răsărit,
Ca şi cerbul pribegit;
Io să 'ntorc la scăpătat
Ca şi leul vătămat!« — — —

Comunicată de un elev din Bogoltin.

Var. completă la: Marienescu, Balade; Alecsandri ş. a.

3. Ileana.

În lunchiţa dela Nandru,
La fântână lângă codru,
O nepoată de 'mpărat
După apă a umblat,
Ea venià Duminica,
Mâneci albe sufulcà,
Rochia şi-o ridicà,
La fântână s'aplecà,
Apoi olceaua umpleà,
Apă din fântână beà.
Iac' odată mi-a venit
Un corb negru ostenit,
Şi 'ncepù a croncănì,
Iar Ileana îi grăì:
— »Corbule, n'ai auzit
Bărbăţelul ce-a păţit?
Ori e viu, ori a murit?
Că la oaste s'a pornit.«
Iar corbul aşa-i grăià:
— »Ba zău, mândruliţa mea,
Io cu ochii l-am văzut,
Până 'n luptă mi-a căzut.«
— »Fire-ai, corb, afurisit,
Cât de rău mi-ai croncănit,
Numai moarte ai cobit!«
Către casă ea venià,
Soacrei toate le spuneà,
Tot ce corbu-i povestià.

— »Nu ştiu soacră, ce se vede
Încolo pe câmpul verde:
Nu ştiu, grâu a 'ngălbenit,
Nu ştiu, nori sunt, ori e ceaţă,
Dară mie-mi vine greaţă.«
Soacra ei atunci sărià,
La ferestruică privià:
— »Dumnezeu să ne păzească,
Că e oastea cea turcească,
Şi ea ţine către tine,
Du-te, dragă, în grădină
La o tufă de scumpină,
Te ascunde cât mai bine,
Doară nu vor da de tine«....
— »Bună ziua, nandruleasă,
Dar pe cine ai acasă?«
— »Singură, că toţi s'au dus,
Dar că unde, nu mi-au spus.«
— »Şi Ileana cea frumoasă
Mai trăeşte sănătoasă?«
— Ştie sântu Dumnezău,
E 'n Braşov, la frate-său,
La un maistor să înveţe
Să croească rochii creţe.«
Dar un Turc aşa-i grăì:
— »Taci, tu hoarcă, nu minţì,
Că tu bine nu-i păţì!
Spune, unde-o pot aflà,
Io cu ea m'aş însurà:
Că-i mândră de măritat,
Că nu mai are bărbat!«

— »O, voi, Turci afurisiţi,
Umblaţi să ne omorîţi!«
Dar un Turc atunci strigà:
— »Lasă hoarca, n'o 'ntrebà,
Ci te uită pe fereastă,
Ce e în grădina astă?
Că 'ntr'o tufă este-o floare,
De sclipeşte ca un soare,
Şi sub floare tare ploaie,
Cât şi frunzele le moaie!«
Turcii iute se luà,
Şi 'n grădină se băgà,
Pe Ileana o aflà
Sub cea tufă pitulată
Şi de lacrimi tot plouată.
Şi atunci un Turc spurcat
Mâna alb' a apucat:
— »Ilenuţă, mândra mea,
Ştiut-ai, că eşti soaţa mea?«
Apoi mânele-i legà,
Şi pe cal o aruncà....
— »Daţi-mi apă, Turcilor,
De pomană morţilor;
C'am însătoşat de tot,
De pulbere nu mai pot.«
Iar Turcii apă nu-i dà,
Ci cu ea tot alergà,
Şi Ileana le grăià:
— »La ţermurii
Dunării,

Mai nainte de a trece,
Daţi-mi câta[1]) apă rece,
Să mai beau din astă ţară,
Că ştiu că n'o mai văd iară.«
Când la ţermuri ajungeà,
Turcii că mi-o ascultà,
Şi de ţoale[2]) o ţineà,
Păn' Ileana apă beà.
Dar nevasta cea bărbată
Sare în apă deodată:
— »Decât soaţă Turcilor,
Mai bine a peştilor!«
— »Tu, nepoată de 'mpărat,
Vai, că rău ne-ai înşelat!«
Turcii iute-au săgetat,
După ea s'au aruncat,
Dară care cum întrà,
Numai prundul apucà,
Şi 'n Dunăre se 'necà.
Iar Ileana înotà, —
Şi dincolo că scăpà
Şi acasă se 'ntorceà,
Maică-sa se bucurà.

Domaşnea, dela Nic. Adamescu.

---

[1]) Ceva, puţină.
[2]) Haine.

4. Ileana.

— Variantă. —

În lunchiţa dela Nodru,
La fântâna neagră 'n codru,
O nepoată de 'mpărat
După apă a plecat,
Ea venià de dimineaţă,
Rumenă, mândră la faţă,
Mâneci dalbe sufulcà
Şi poalele ridicà,
Şi la fântână mergeà,
Şi şofeiul[1]) îl umpleà,
Apoi din fântână beà.
Dar un corb îi croncănià,
Ea deloc[2]) îl întrebà:
— »Corbule, n'ai auzit,
Bărbatul meu a perit?«
Corbul atunci îi grăià:
— »Ba, eu ştiu, mândruţa mea,
Că cu ochii l-am văzut,
Pănă 'n oaste a căzut.«
— »Firea-i tu afurisit!
Că deloc ce-ai croncănit,
Numa moarte ai cobit!«
Ea atunci se întristà,
Şofeiul în cap luà
Şi acasă se 'ntorceà,

---

[1]) Ciubăraşul.
[2]) Îndată.

Şi ea soacrei îi spuneà
Tot ce corbul îi vorbià. —
Iată că se arătà,
De departe se vedeà:
— »Nu ştiu, maică, ce se vede,
Ia, colo pe câmpul verde,
Nu ştiu grâu-a 'ngălbenit,
Nu ştiu macul a 'nflorit
Dar io văd o negureaţă«...
Şi ea sare la fereastă,
Ca să cerce să privească,
Cum vine oastea turcească...
— »Turcul vine după mine!
Ce să fac? Acum nu-i bine.«
Soacră-sa atunci grăià
Şi aşa îi cuvântà:
— »Oh! arde inima 'n mine,
Turcul vine după tine!
Du-te, du-te în grădină,
La cea tufă de sulfină,
Şi te-ascunde cât mai bine,
Doar nu te-or aflà pe tine.«
Turcii dacă ajungeau,
Deloc baba o 'ntrebau:
— »Bună ziua, jupâneasă,
Dar pe cine ai pe-acasă?«
— »Singură, că toţi s'or dus:
Dar că unde, nu mi-au spus.«
— »Dar Ileana cea frumoasă,
Mai trăeşte sănătoasă?«

— »Şti-o singur Dumnezeu,
E 'n Braşov la frate-său,
La un maistor, ca să 'nveţe
Să-şi croiască rochi şi creste.«
Apoi un Turc le grăià,
Cătră bab' aşa ziceà:
— »Taci tu, babo, nu minţì!
Că bine nu vei păţì;
Spune-mi, unde-o pot aflà,
Că cu ea m'aş cununà;
Ileana-i de măritat,
Că bărbatu-i îngropat.«
— »Oh! voi Turci afurisiţi,
Mai bine mă omorîţi!«
Dar un Turc atunci grăià:
— »Lasă baba, nu 'ntrebà;
Ci te uită pe fereastă,
Că 'n grădina cu verdeaţă,
Acolo este o floare,
Ce luceşte ca un soare,
Şi sub floare tare ploaie,
Cât şi frunzele se moaie.«
Turcii pe loc se luau,
Şi 'n grădină se băgau,
Pe Ileana mi-o aflau
Sub cea tufă pitulată
Şi de lacrimi tot plouată.
Dar atunci un Turc spurcat
Mână albă i-apucat
Şi aşa i-a cuvântat:

— »Ilenuţă draga mea,
Ştii, că eşti muierea mea?« —
Apoi mânele-i legà,
Şi pe cal o aruncà,
Şi departe că plecà.
Dar Ileana le grăià
Şi de Turci ea se rugà:
— »Daţi-mi apă, Turcilor,
De pomană, lotrilor,
C'am însătoşat de tot,
De pulvere nu mai pot.«
Dară ei toţi îi grăià:
— »Să nu-i daţi apă să beà!«
Şi Ileana le grăià,
Cătră ei aşa strigà:
— »La ţărmurii Dunării,
La marginile mării,
Înainte de-a-o trece,
Daţi-mi strop de apă rece,
Să mai beau din a mea ţară,
Că ştiu, că n'o mai văd iară.«
Când la ţărmuri ajungeau,
Toţi Turcii se învoiau,
Dar de ţoale[1]) o ţineau, —
Şi nevasta supărată
Sare în apă deodată:
— »Mai bine a peştilor,
Decât roabă Turcilor!«

---

[1]) Haine.

Şi Turcii cumplit strigau,
De năcaz se prăpădiau:
— »Tu, nepoată de 'mpărat,
Dar aşa ne-ai înşălat!«....
Ş'apoi iute-au săgetat,
Că nevasta li-a scăpat;
Ea văzù, c'ar mai trăì,
Turcii 'ncepur'a sărì,
Dară apa nu-i oprì,
Şi care Turc cum sărià,
Până 'n fund nu se oprià,
Şi Turcii se înnecà;
Iar Ileana înnotà,
Păn' la margine trecea,
Şi de Turci ea mi-ş scăpà,
La maică-sa se duceà,
Şi maica se bucurà.

Comunicată din Sinteşti de Traian Ionaşiu, elev.

5. Vida.

Colo 'n ţara românească
Ungur Ianăş se 'nsurasă
Cu Vida, fată frumoasă.
Grăià Ianăş,
Ungur Ianăş:
— »Haide Vido, Vido fa,
»Ascultă tu voia mea,

»Ian sufulcă-ţi mâneci largi
»Şi ne fă nişte colaci,
»Ca să mergem la socrie
»Şi la dalba veselie.«
Iar Vida când auzià,
Colacii că-mi frământà:
Un colac
De un şineag,[1])
Ş'o prescură
De-o măsură,
Şi când Vida isprăvià
Lui Ianăş aşa-i grăià:
— »Ce mie mi-ai poruncit,
»Iacă, Ianăş, ţi-am gătit«.
Atunci Ianăş,
Ungur Ianăş
Întrà 'n grajdul măturat,
Scoteà murgul înşelat,
Colacii 'n desagi băgà,
Şi pe murgul că-i puneà,
Şi cu Vida el plecà.
Şi mergeà ei cât mergeà,
Pănă 'n codru ajungeà.
Atunci Ianăş îi ziceà:
— »Hai tu Vido, draga mea,
»Draga mea şi Doamna mea,

---

[1]) Un »şineag« (în părţile Aradului se zice »şinic«) are 112 litri. Un »şineag« = 2 »meţi«. Un »meţ« = 2 »măsuri«. O »măsură« = 20 de »oche« (ocale); singular »ocă«.

»Ian cântă-mi un cânticel,
»Să trecem codru cu el!«
Dar Vida îi răspundeà:
— »Ba eu, Ianăş, n'oi cântà,
»Că 'n mijlocul codrului
»La fântâna lotrului,
»Unde-i sete murgului
»Şi năpast voinicului,
»Drept în cale ne-a ieşì
»Pe cine tu nu-i dorì:
»Tocmai Pană-Roşioară
»Care taie şi omoară,
»Harambaşa lotrilor
»Şi stăpânul codrilor,
»Ş'amândoi vă veţi tăià,
»Eu singură-oi rămâneà«.
Ianăş din gură grăià:
— »Eu voinic, şi el voinic,
»Nu ne temem de nimic;
»Ce-a vrea dragul Dumnezău
»Să fie pe gândul său,
»Tu să-mi cânţi un cânticel,
»Să trecem codru cu el«.
Atunci Vida începeà
Cânticelul a cântà,
Văile se răsunà,
Codrii mari se legănà,
Izvoare se tulburà
Şi fiarele tresărià.
În mijlocul codrului,
La fântâna lotrului,

Unde-i sete murgului
Şi năpast voinicului,
Cine 'n cale le ieşià,
Cine drumul le oprià?
Tocmai Pană-Roşioară,
Care taie şi omoară,
Harambaşa lotrilor
Şi stăpânul codrilor.
Când voinicii se 'ntâlnià,
Pană-Roşă îmi grăià:
— »Crucea ta! Şi legea ta!
»Mi-ai luat ibovnica,[1])
»Vida-mi erà dăruită,
»Când fusese fată mică,
»C'am umblat prin spinicei
»Amândoi după viţei«.
Dar Ianăş se supărà,
Şi din graiu aşa grăià:
— »Vida mi-i nevasta mea,
»Nu ţi-i ibovnica ta!«
Voinicii se mâniară
Şi la luptă se luară,
        Zi de vară,
        Păn' sub sară.
Ş'atunci Ianăş îmi grăià:
— »Hai tu, Vido, doamna mea,
»Doamna mea şi draga mea,
»Bagă mâna 'n buzunar,
»Scoate-mi bripta[2]) d'un creţar,

[1]) Se zice »ibomnica«.
[2]) »Briptă« este un briceag primitiv, cu mâner de lemn.

»E 'nvălită în hârtie
»Şi aleasă dintr'o mie,
»Taie brâul hoţului,
»Şi ajută soţului!«
Vida lui îi răspundeà:
— »Ba eu, Ianăş, n'oi tăià;
»Care pe care-o trântì,
»Acela m'o stăpânì,
»Şi cu-acela m'oi iubì«.
Dar Ianăş se încordà,
Şi pe Pană mi-l izbià:
  În pământ
  Pănă la gât.
Băgă mâna 'n buzunar,
Scoase bripta de-un creţar,
Şi pe Pană mi-l tăià,
Capul jos i-l retezà,
Iar Vida fuga îmi dà.
Vida mult nici că fugià,
Pănă Ianăş o prindeà,
Cuţitul îl învàrtià,
Capul Videi jos picà,
Şi Ianăş îl ridicà,
În desagi că mi-l băgà,
  În desagi
  Peste colaci,
Şi pe murg se aruncà,
Şi la soacră-sa pornià.
La soacră când ajungeà,
Ea din graiu aşa-i grăià:

— »Auzi, Ianăş,
»Ungur Ianăş,
»Ce-ai făcut pe Vida mea?«
Ianăş greu se tulbură,
Către soacră-sa zicea:
— »Iacăt-o, vine şi ea!
»Cată, maică, prin desagi,
»Prin desagi, peste colaci,
»Scoate cel cap de mioară,
»De mioară, florioară,
»Şi mi-l fierbe în căldare,
»Ca să-mi fie de mâncare!«
Soacră-sa, când căută,
Capul Vidii îl află,
Capul Vidii 'ncercelat,
Capul Vidii mărgelat,
Cum e bun de sărutat.
Şi când capul mi-l vedea,
Odată că-l săruta,
Odată în tăietură
Şi de două ori în gură,
Şi iarăş în tăietură;
Bătrâna se jeluià,
Şi oftà, şi suspinà,
Şi din gură cuvântà:
— »Auzi, Ianăş,
»Ungur Ianăş,
»De-ai tăiat pe vina ei
»Capul Vidii cu cercei,
»Capul Vidii mărgelat,
»Mărgelat şi 'ncercelat,

»Să te ierte Dumnezău,
»Că n'ai făcut nici un rău!
»Auzi Ianăş,
»Ungur Ianăş:
»De-a pierit pe vina ta
»Draga mea şi Vida mea,
»Să te bată Precesta!
»Să n'ai parte de copìi
»Ca de nevasta dintâi!
»De-a pierit pe altă vină,
»Dumnezeu să nu te ţină,
»Să n'ajungi ziua de mâne.«
Ianăş murgu 'ncălecà,
Nebun pe drum alergà,
Văile cutrierà,
În văzduh se afundà,
Şi 'n codri se cufundà,
D'acolo nu mai ieşià,
Pănă zilele-şi sfârşià.

Notă. Auzită dela un soldat de lângă Oraviţa (Bănat). În Bănat mai sunt şi alte variante cu numele »Vida«.

Balada aceasta, ca material de comparaţiune cu alte balade, este foarte instructivă. Variante româneşti avem în: Alecsandri, Poezii pop., pag. 97 »Vidra« şi pag. 24 »Păunaşul codrilor«; Sevastos, Cânt. mold., pag. 302 »Vidra«; Teodorescu, Poezii pop., pag. 626; A. Pann, citat şi reprodus la Teodorescu, pag. 631, sub titlul »Ghiţă Cătănuţă«.

6. Vida.

— Variantă. —

I.

Grăià Ianăş,
D'ungur Ianăş,
Către Vida, doamna lui:
— »Măi, tu Vido, doamna mea,
Ian sufulcă-ţi mâneca,
De frămîntă la colaci;
Şi tu nouă să ne faci;
Un colac
Cu' preţ d'un sac,
Ş'o prescură
D'o măsură;
Ca să mergem pe gostie,[1])
Pe gostie
La socrie, —
Vedea-o-ar neagra pustie!«
Vida bine-l ascultà,
Fodori [2]) largi că-mi sufulcà,
La colaci că-mi frămîntà,
În desagi că mi-i băgà,
Pe murguţ îi aruncà,
La socrie că-mi plecà,
La socrie
Pe gostie,
Vedea-o-ar neagra pustie!

---

[1]) Ospeţie.
[2]) Dantela dela mânecile cămăşii.

II.

Atunci Ianăş
D'ungur Ianăş
Şi cu Vida, doamna lui,
Tot mergeà,
Păn' ajungeà
La poiana corbului,
La fântâna lotrului.
Ianăş rupse de-i grăià:
— »Măi, tu Vido, doamna mea,
Ian strigă-ţi un cânticel,
Cât gode[1] de scurticel,
Scurticel
Şi frumoşel,
Să sune codrii de el!«
Vida din gură-i grăià:
— »Ianăş, Ianăş, aş strigà;
Codrii mari or răsunà,
Lemnele s'or tremurà,
Apele s'or tulburà,
Şi Pană ne-o auzì,
Pe tine te-o prăpădì.«
Ianăş rupse de-i grăì:
— »Strigă, Vido,
Nu te teme:
Io-s voinic,
Pană-i voinic;

---

[1]) Oricât de ne'nsemnat.

Noi la luptă ne-om luà,
Puterile-om măsurà,
Car' pe care-o biruì,
Tu ăluia vei ugì.[1])« —

III.

Vida rupse d'a-i cântà,
Codri mari de răsunà,
Lemnele de tremurà,
Apele se tulbură,
Bine Pană auzià,
Şi voinicilor grăià:
— »Staţi, feciori!
Pe pace fiţi!...
Auziţi! glas de muiere!
Ăla-i glasul Videi mele,
Care am trăit cu ea
Din copilăria mea;
Când eram de şapte ani,
Io de şapte,
Ea de şapte,
Amândoi de patrusprece,
Ne 'nvăţam codrii d'a trece,
Ş'am păzit şi la viţei,
Când eram mai micutei; —
De-a fi Vida singurea,
Să ştiţi bine, că-i a mea;
De-a fi Vida cu bărbatu,
Să ştiţi bine, că-l ia dracu.«

---

[1]) Rămâneà.

IV.

Pană pe culme plecà,
La poiană ajungeà,
La fântână se duceà,
Şi pe Ianăş mi-l găsià,
Şi din gură-i cuvântà:
— Măi tu Ianăş,
D'ungur Ianăş!
Mi-ai luat ibomnica,
Mi-ai luat pe Vida mea;
Că io am trăit cu ea
Din copilăria mea,
Ş'asta-i Vida doamna mea!
Cum vrei Ianăş, să ne batem:
În săbii să ne tăiăm?
Ori în puşti să ne puşcăm?
Ori la luptă ne luăm?«
— »În săbii nu ne tăiăm,
Nici în puşti nu ne puşcăm
Ci la luptă ne luăm:
Car' pe care-o biruì,
Vid' aluia c'o ugì [1]).«
Ei la luptă se luau,
Puterile-şi măsurau,
Zi de vară
Pănă 'n sară.
Când fù soarele 'n chindie,
Ianăş rupse de-i grăì:
— »Măi tu Vido, draga mea,

---

[1]) C'o rămâneà.

Ian mai strânge-mi brâușorul,
C'ăsta-mi rupe căpușorul!«
— »Măi tu Ianăș,
D'ungur Ianăș,
Ține-ți vorba, ce-ai vorbit;
Tu așa ai socotit:
Car' pe care-o birui,
Io ăluia voi ugi«.
Ianăș rău se mânià,
Pe Pană mi-l ridică,
Și 'n pământ mi-l împlântă,
Până 'n subsuoar' întrà;
Băgà mâna 'n buzunar,
Scotea brifta d'un crețar,
Capul lui Pană-l tăià.
Vida la fugă pornià;
Dar Ianăș ce mai făceà?
După Vida se 'nșirà,
Vida ici,
Vida colea,
Bărbatul mi-o ajungeà,
Și căpșorul i-l ștergeà,
În cujmă că mi-l băgà,
La socrie că-mi plecă,
La socrie
Pe gostie,
Mânca-o-ar neagra pustie!

V.

Ianăș la soacr' ajungeà,
Și din gură cuvântà:

— »Maică, maică, draga mea,
Na şi capul de străgie (?)
Şi mi-l pune 'ntr'o căldare,
Şi ţi-l fierbe de mâncare!«
Iar soacra îi răspundeà:
— Ăsta nu-i cap de străjie,
Ci e capul Videi mele
    Mărgelat,
    Şi cercelat,
Cum io ţie ţi l-am dat!«
Ianăş capul mi-l luà,
În cujmă iară-l băgà,
Şi la Vida că-mi plecà,
Capul la loc îl puneà,
Şi cu sânge mi-l stropeà.
Atunci Vida se trezià,
Lui Ianăş aşa-i ziceà:
    — »Măi tu Ianăş,
    D'ungur Ianăş,
Că tare am adurmit,
Şi tu nu m'ai pomenit!«
— »Mari sunt codrii şi adânci,
Printre ei şi multe stânci;
Şi io tare-am rătăcit,
D'aia nu te-am pomenit...«

Dela Ioan Dăminescu din Jdioara,
com. de elevul Teodor Savescu.

7. Iancu şi Turcu.

Frunză verde şi iar verde,
Vede-mi-se, mi se vede
Pe drumul mare venind,
Voinici mândri călărind.
Cei voinici cine-mi erà?
Erà Iancu,
Cu Turcu.
Iancu fugià
Cu Murgu,
Turcu cureà [1])
Cu Suru.
Iancu fugià păn' acasă,
Să-şi vadă de jupâneasă,
Şi din grai aşa-i ziceà:
— »Auzi, Leno, Doamna mea,
Ian deschide-mi portiţa!«
Iară Lena-i răspundeà:
— »Iancule, Iancuţul meu,
Să-ţi ajute Dumnezeu,
Porţile nu pot deschide,
Că nu-s cheile la mine.«
El şedeà, cât mai şedeà,
Şi 'napoi se întorceà,
Şi din grai aşa grăià:
— »Turcule, vină 'napoi,
Să ne batem amândoi!«
Turcu 'napoi se 'ntorceà,
Ca să-l bată Precesta,

---

[1]) Alergà.

Iancul paloşul scoteà
Capul Turcului tăià, —
De pe cal se coborà,
Ţoale[1]) turceşti îmbrăcà,
Şi pe Suru se suià,
Acasă aşa venià,
Către Lena cuvântà:
— »Auzi, Leno, draga mea,
Ian deschide-mi portiţa,
Că pe Iancu l-am tăiat,
Colo d'alături de sat!«
Lena când îl auzià,
Porţile le deschideà,
Şi din grai aşa-i grăià:
— »Du-te, Turcule, în casă,
Şi te pune după masă,
Beà rachie ustuită,
Că-i de Iancu-al meu prefriptă!«
Iară Lena când venià
Şi în casă că-mi întrà,
Pe Iancu mi-l conoşteà,
Şi din gură cuvântà:
— »Iancule, tu domnul meu,
Să te rabde Dumnezeu!
Fie asta trecătoare,
Că mi-a fi de 'nvăţătoare«.
Iară Iancu ce făceà?
El în podrum o duceà
Cu reşină o ungeà,

[1]) Haine.

Şi foc din jos îi dădeà;
Iară Lena îi grăià:
— »Iancule, Iancuţul meu,
Să te ierte Dumnezeu,
Nu ţi-a fi ţie păcat?!
Te uiţi la mine cum ard,
Cum arde trupşorul meu,
Care te iubiai cu el«...
Dară Iancu îi grăià:
— Las' să ardă, draga mea:
Nu arde pe vina mea,
Arde pentru fapta ta!«

Comunicată din Drăgoeşti, de elevul Traian Bosică.

Comp.: M. Pompiliu, Balade, pag. 65 »Moartea drăguţei« Alecsandri, Poezii pop., pag. 116 »Kira«.

8. Ducin.

Nimerit-a,
Tăbărât-a,
În oraş în Ţelegrad,
Un arap negru, buzat;
Iar cinstitul de 'mpărat
De frică leafă i-a dat:
De orice casă
O vacă grasă,
Ş'un cuptor de pit' aleasă,
De culcare-o
Fată mare!

Care sara se culcà,
Ziua n'o mai ajungeà;
Când erà la miez de noapte,
Trag haringele[1]) de moarte;
Când erà 'n vărsat de zori,
Plecau şi îngropători.
Oraşul s'orânduià,
Pănă rândul că-mi venià
Chiar la sora lui Ducin,
Cel bolnav de nouă ani.
Ducin în pat că-mi zăceà,
Şi la cap se destrucà,[2])
Pe soru-sa o vedeà,
Că tună[3]) 'n casă plângând,
Iese-afară suspinând,
Suspinând şi lăcrimând.
Iar Ducin o întrebà:
— »Dulce sorureaua mea,
Ce ieşi afară plângând,
Suspinând şi lăcrimând?
Au doară ţi s'a urît
Aşternutul primenind,
Căpătâniul meu mutând?«
Dar soru-sa-i răspundeà:
— »Dulce frăţiorul meu,
Să te scoale Dumnezeu!
Mie nu mi s'a urât

[1]) Clopotele.
[2]) Desvălià.
[3]) Întrà.

Aşternutul primenind
Şi căpătâniul mutând;
Numai la noi a venit,
A venit, a nimerit
În oraş la Ţelegrad
Un arap negru, buzat,
Capu-i ca acoavele,
Buzele
Ca bârnele,
Ochii ca tăierele,
Lucind ca-ogringelele.[1])
Şi cinstitul de 'mpărat
Mare leafă că i-a dat,
Nu de voie,
De nevoie:
De fiece casă
O vacă grasă,
Ş'un cuptor de pit' aleasă,
De culcare-o
Fată mare!
Care sara se culcà,
Ziuă nu i-se făceà,
Când e pe la miez de noapte,
Trag haringele de moarte,
Când e 'n revărsat de zori,
Pleacă şi îngropători.
Tot satul s'a rânduit,
Rândul la mine-a venit!«

[1]) Ca oglingioarele.

Ducin, dacă auzià
Vorbele din soru-sa,
La grajd iute o mânà,
Pe murgul de mi-l scoteà.
Murgul la Ducin priveà,
În genunchi mi se lăsà;
Ducin pe el se suià,
Buzdugan la-oblânc punià,
Şi prin Ţelegrad pornià.
Apucă uliţa mare,
Se 'ntâlnì cu arapu 'n cale.
Dar arapu îi grăià:
— »Bună cale,
Cumnăţeale![1])
Că aştept pe soru-ta.«
Şi Ducin îi răspundeà:
— »Ba să-ţi dau pe mumă-ta!
Au tu ţii[2]) pe soru-mea?!«
Arapul când auzià,
Lui Ducin aşa-i grăià:
— »Măi Ducine dumneata,
Tu vrei să te prinzi cu mine?
Numai să ştii, că nu-i bine!
Spune, cum vrei să ne batem:
La luptă să ne luăm?
O 'n săbii să ne tăiăm?«
Şi Ducin aşa-i spuneà:
— »Stai, arape, dumneata,

---

1) »Cumnăţeale«, în loc de cumnăţele.
2) »Tu ţini« = tu eşti cununat cu ea.

Nici la sabie nu mă dau,
Nici la luptă nu mă iau,
Că-s bolnav de nouă ani; —
Ci, cu murgii să ne 'ntrecem!«
Arapu dac' auzià,
Lui Ducin îi răspundeà:
— »Hai! Cu murgii să ne 'ntrecem!«
Şi la fugă o luà.
Iar Ducin ce mai făceà?
Murgul din frâu mi-l strângeà,
Până 'n urmă rămâneà,
Arapul se avântà,
Şi 'nainte s'aruncà,
Iar Ducin aşa-i strigà:
— »Arape! Viteazule!
Întoarce capul napoi:
Ţi-au picat potcoavele,
Şi te râd cocoanele!«
Arapul napoi privià, —
Ducin murgu-l slobozeà,
Buzduganul ridicà,
Şi pe dânsul mi-l pocnià,
La moiştea[1]) ochiului,
Unde-i pas voinicului,
Şi moarte arapului!
Ş'aşa bine mi-l pocnià,
D'amândoi ochii-i sărià,
Ducin frumos mi-i luà,
La oblânc îi aşezà,

---

[1]) »Moiştea ochiului« = moalele ochiului, tâmpla.

Noaptea, pe unde trecea,
Lui bine îi vedera.
Acasă dacă sosia,
Zicea către soru-sa:
— »Dulce sorureaua mea,
Vină 'n casă veselă,
C'arapul negru buzat
Prin oraş l-am tâmpinat,
L-am lovit,
L-am prăpădit,
P'altă lume l-am pornit«...
Iar soru-sa ce făcea?
Lăutaşi mari aducea,
Veselie ridica,
Multă lume s'aduna,
Cântec mândru mai cânta,
Păn' soarele răsăria.

Notă. Balada se numeşte »cântecul viteazului Ducin« şi e auzită dela Iancu Roşcobanu din Borlovenii vechi, comunicată de elevul R. Boldea. E, pe cât ştiu, unica baladă atât în Ardeal, cât şi în Bănat, cu numirea Ducin, pronunţată de moş Roşcobanu câteodată şi »Dulcin«.

Numele Ducin stă foarte aproape de numirea Doicin, eroul baladei sârbeşti, amintite de Alecsandri şi de Teodorescu.

La Alecsandri poartă numele »Doncilă« (pag. 112), la Teodorescu (pag. 577) »Doicil«. În alte colecţiuni: »Iovan bolnavul« ş. a.

Ducin sau Dulcin din balada noastră îşi încalecă murgul şi se ia la întrecere cu arapul, pe care-l răpune prin vicleşug; Ducin, cel bolnav de nouă ani, nu putea primi nici un fel de luptă dreaptă cu un duşman voinic şi deplin sănătos, cum era arapul negru buzat, de care tremura până şi »cinstitul de 'mpărat«. — În

toate baladele celelalte »arapul« sau »tatarul«, nu are curaj să deà faţă cu omul cel bolnav d'atâţia ani; ci fuge cu ruşine, şi moare biruit de mâna omului acestuia făcut dintr'odată sănătos şi voinic.

Faptele lui Ducin al baladei bănăţene sunt, prin urmare, mai bine motivate, decât faptele semenilor lui Ducin din alte balade cu acelaş subiect.

9. Todorel Todor.

I.

Doamne, 'n ţara ungurească
Frumos june se 'nsurase,
Nevastă mândră-şi luase,
Nu-i mai mândră 'n ţara noastă.
Pentru tânăra-i nevastă
Domnii greu bir aruncase:
Pe fiecare lună
Câte-o pungă bună,
Şi tot la şapte ani
Şapte foi de bani.
Todorel Todor,
Cu faţă de bujor,
Doamne, ce-mi lucrà?
Todorel se dà,
Vindeà tot ce-aveà,
Birul să-l plătească,
Să se odihnească:
Vindeà mori de vânt,
Ce măcinau argint

Ziua neprerupt
Şi noaptea neştiut,
Şi gule[1]) de boi,
Boteie[2]) de oi,
Şi stave de cai,
Şi cioarde de vaci.
Joi de dimineaţă,
Pe rouă, pe ceaţă,
Todorel grăià:
— »Ilincuţa mea,
Nevăstuţa mea,
Frumoasă cum ieşti.
Frumos te grijeşti,
La târg să te duc,
Necazul m'o ajuns,
Bani să dobândesc,
Birul să-l plătesc.«
Ilinca nu credeà,
Aşa răspundeà:
— »Todorel Todor,
Drag soţior!
Tu te glumeşti,
O[3]) copilăreşti?«
Iar el îi grăià:
— »Ilincuţa mea,
Nevăstuţa mea,
Nu mă glumesc,
Nici copilăresc,

---

1) Cirezi.
2) Turme.
3) Sau.

Necazul m'a ajuns,
La târg să te duc,
Bani să dobândesc,
Birul să-l plătesc.«
Ilinca ce-mi făceà?
Frumos se grijià,
Când gata erà,
Lumea-o vederà,
Lumea se mirà

II.

Joi de dimineaţă,
Pe rouă, pe ceaţă,
Cu rouă 'n picioare,
Cu ceaţă 'n spinare,
Unde se grăbesc?
Unde se opresc?
Pe pământ turcesc,
Pe loc păgânesc.
Şi când ajungeà,
Cine mi-i vedeà?
Turculeţ Mustafa;
El cum îi zărià,
Din gură grăià:
— »Voinicel, voinice,
Ian spune-mi tu mie,
Ce ţi-i asta ţie,
Nu cumva soţie,
O poate sorioară,
Ori cumnăţioară?«

Todorel grăià,
Aşa răspundeà:
— »Nu mi-i sorioară,
Nici cumnăţioară,
Ci-i nevasta mea,
Cum o vezi aşa;
Necazul m'a ajuns,
La târg o-am adus,
Bani să dobândesc,
Birul să-l plătesc.«
Turculeţ Mustafa
Vesel îi grăià:
— »Voinicel, voinice,
Să mi-o dai tu mie,
Că bani îţi dau ţie,
Câţi vei puteà să duci
În saci pe trei cai murgi,
Birul să-l plăteşti,
Bani să dobândeşti!«
Turcul începeà
Şi mi-i numărà;
Todor se uità,
Banii mi-i luà,
Pe cai îi puneà,
Câţi puteà, duceà,
Birul mi-l plăteà,
Averile scoteà,
Scoteà mori în vânt,
Ce măcinà argint,
Ziua neprerupt,
Noaptea neştiut,

Şi gule de boi,
Boteie de oi,
Şi stave de cai,
Şi cioarde de vaci,
El vorba lăsà,
Către slugi grăià:
— »Ai mei păcurari
Ş'ai mei stăvari,
Ş'ai mei văcari,
Ai mei bireşari [1])
Ş'ai mei heteşari [1]),
Acasă veniţi,
Iute să grăbiţi,
Că eu 'nainte pornesc,
Acasă sosesc,
Din pivniţă [2]) vă scot
O bute de vin,
Vin de cel bătrân, —
Vin de cel uitat,
De care nu v'am dat.«

III.

Turculeţ Mustafa
Pe Ilinca mi-o luà,
Şi în braţe o strângeà,
Şi pe ochi o sărută.
Iar Ilinca îi ziceà:
— »Stai, Turcule, stai,

---

[1]) Argaţi.

[2]) Se zice: pimniţă şi podrum; v. versul 160 ş. a.

Stai şi nu grăbì,
Poate ne-om căì,
C'o fi cu păcat,
Păcat neiertat,
De-om fi ceva neam«...
Dar Turcul ziceà:
— »Suntem de departe,
Nu-s cu tine frate.«
Ilinca răspundeà:
— »Io-s fata popii Oprii,
Din ţara Moldovii!«
Turcul trăsărià
Şi aşa grăià:
— »Popa Oprea mi-a fost tată,
Popa Oprea ţi-a fost tată,
Tu-mi ieşti sorioară,
Nu-mi ieşti soţioară,
Banii ce v'am dat,
Pe tine te-a zestrat,
Tu te du iar la bărbat;
Când de bani veţi fi lipsiţi.
Voi la mine să veniţi,
Birul să-l plătiţi.«
Ilinca pornià,
Spre casă venià.

IV.

Iară Todor ce lucrà,
Când acasă ajungeà:
În podrum se strecurà,

Vadra 'n mână o luà,
La şăitău [1]) c'o puneà,
De vin mi-o umpleà,
La gură o ridicà,
Până 'n fund o deşertà,
Şi greu la pământ cădeà.
Iară maică-sa venià,
În podrum mi-se băgà,
Beat că mi-l vedeà,
Dar nu-l cunoşteà;
'Napoi se întorceà,
În casă întrà,
Săbioara c'o luà,
Şi 'n podrum iarăş întrà,
Capul lui Todor tăià...
Voi păcurari,
Voi mari stăvari,
Voi mari văcari,
Şi bireşari,
Şi heteşari,
La poartă staţi
Şi aşa strigaţi:
»Todorel, stăpânul nostru,
Ascultă şi glasul nostru,
Ian deschide porţile,
Să-ţi băgăm averile!«
Todorel nu mai răspunde,
Nu are, bietul, de unde...

[1]) Cep.

Iară maică-sa ieşià
Şi din gură îi sfădià:
De aici ei să se ducă,
Că ea n'are nici o slugă!
Dar atunci cine sosià,
Şi la poartă îi găsià?
Ilinca, stăpâna lor,
Se 'ntorceà la soţior,
Porţile se deschideà
Şi în curte toţi întrà,
Ea în casă se duceà.
Maică-sa 'n curte ieşià,
Păcurarii îi spuneà:
»Todor a venit,
Todor a sosit,
Nouă să ne scoată
O bute de vin,
De vin d'ăl bătrân,
De vin d'ăl uitat,
De care nu ni-a dat.«
Maica auzià,
În casă grăbià,
Săbioară luà,
În podrum întrà,
Lumină aprindeà,
Pe Todor vedeà,
Bine-l cunoşteà,
Apoi îl sărutà.
Şi ce mai lucrà?
Hainele-şi tăià,
Peste el cădeà...

Ilinca venià,
În podrum întrà,
Moarte groaznică vedeà,
Către slugi grăià:
»Ai mei păcurărei,
Ai mei stăvărei,
Şi voi văcărei,
Şi bireşari,
Şi heteşari!
Stăpâni să rămâneţi,
Pe tot ce vedeţi
În curte şi casă,
În casă şi masă;
De azi încoleà
Nu ne-om mai vedeà; —
Dar sama să luaţi,
Frumos să ne 'ngropaţi.«
Ce, Doamne, mai lucrà?
Pe Todor săruta,
Săbioara prindeà,
Inima-şi junghià,
Peste mort se răsturnà.

Auzită dela I. Stan din Maciova.

Variantă: G. Dem. Teodorescu, Poezii pop. pag. 669 şi 675 »Tudorel.« Variante mai puţin complete la M. Pompiliu, Balade pag. 58 »Niţă şi Petru Banului« şi pag. 61 »Pruncul şi fata Ţagului.«

10. Toma.

Strigă Toma la fereastă:
— »Ieşi afară, tu nevastă!«
Ioana l-a auzit
Şi la Toma s'a grăbit.
— »Ioană, venìi la tine,
Ca să pleci astăzi cu mine;
Că acasă, de bărbat,
Nu ajung la sărutat.«
— »Ba io, Tomo, nu m'oi duce,
Că mă bate sfânta cruce;
Şi voi da de greu păcat,
C'am un prunc nebotezat.«
— »De păcat nu te 'nfricà,
Liturghie io voi dà,
Popa nostru ne-a iertà[1]);
Vin', Ioană, tu cu mine,
Dacă vrei să ştii ce-i bine;
Că mi-e punga grea de bani,
Şi am cai de patru ani,
Patru cai ca bolovani;
Dacă punga s'a golì,
Noi cu doi putem trăì
Şi cu doi călătorì« . . .
. . . Iar Ioana a plecat,
Fără jale şi-a lăsat
Pruncul mic nebotezat,

---

[1]) În o variantă din Văliug se zice în locul acestui vers:
Ş'al nostru popă ne iartă,
De i-om duce câta feartă!
înţelegând sub »câta feartă« cevaş rachiu fiert şi îndulcit. —

Şi s'a dus pe cale 'n sus,
Şi bărbatului n'a spus.
Când sosì a zecea zi,
Toma din guiă-i grăì:
— »Mândro, să mai odihnim,
Că prea tare ostenim,
Cată 'n cap un picuşor,
Doară dorm un somnuşor,
Io crescui fecior sărac,
Nu m'a cătat nime'n cap.«
Toma capu-şi aşezà,
Şi la urmă adurmià.
Dar Ioan' a lăcrimat,
Şi pe frunte l-a picat;
Şi lacrima mi-l ardeà
Pe Toma mi-l deşteptà,
Şi el mânios grăià:
— »Alei, Ioană pălită
Şi cu faţă vestejită,
Văd io, că nu mă iubeşti,
Tu pe altul îl doreşti.«
— »Tomo, Tomo, te iubesc,
Io pe altul nu-l doresc;
Ci io plâng, că m'a pătruns,
Dor şi jale m'a ajuns
După cel ce l-am lăsat
Nelăptat, nebotezat,
Şi mi-i frică de păcat.«
Toma-atunci o sărutà,
Şi 'n mătas'o îmbrăcà;

Şi dacă ea tot plângeà.
Pe un cal că mi-o puneà.
Şi alţi trei îi mai dădeà:
— »Du-te, sufleţelul meu,
De mai vezi de pruncul tău,
Cu bărbatul te împacă,
Şi din capul nost să tacă.
Zi-i, în glumă, că tu-i dai
Pe ai noştri patru cai;
Că io mâne oi plecà,
Şi poimâne i-oi luà.«
Ş'a plecat şi s'a tot dus,
Păn' acasă a ajuns.
Când în curte a întrat,
Bărbăţelul l-a aflat
Lemne pentru foc tăind,
Numai singur năcăjind.
— »Bună seara, măi voinice,
Nu mi-i da cortel aice;
C'am venit din ţară lată,
Şi mi-i calea înoptată.«
— »Bucuros ţi-oi da cortel,
Dar mi-i pruncul micutel,
Micutel, nebotezat,
N'are mamă de lăptat;
Ziua plânge şi mai râde,
Noaptea ochii nu-i închide.«
— »Bade, io voi adurmì,
Şi pruncul n'oi auzì« ...
Ea atunci descălecà,
Caii 'n grajduri îi băgà,

Şi 'nlăuntru a întrat,
Pe bărbat a întrebat:
— »Pruncul nu e botezat?«
— »Nu! şi plânge nelăptat.«
— »Doară mama i-a murit«...
— »Ba, cu altul a fugit!«
— »Dacă mama i-ar venì,
Cu ce moarte-ai omorì?
Sau de moarte o vei bate,
Sau în paie o vei arde?«
— »Nici de moarte nu aş bate-o.
Nici în paie nu aş arde-o,
Că pruncuţul l-ar läptà,
Pe mine m'ar câştigà; —
Numai una mi-ar plăceà,
Să pot pune mâna mea
Pe iubitul cel spurcat,
Ca să-l culc odată lat.«
— »Dacă zici, că nu ai bate-o,
Nici în paie nu ai arde-o, —
Apoi, bărbăţelul meu,
Io vinìi la pruncul tău,
Io-i sunt mamă, tu-i eşti tată,
Şi din sânge nu faci apă;
Că io la târg m'am fost dus,
Patru cai de ţi-am adus...
Vină 'n staul, de-i vedeà.
Caii, ştiu, că ţi-or plăceà.«
Şi atuncea s'au luat,
Şi în staul s'au băgat.

Iar acolo ce vedeà?
Toma caii desprindeà,
Dela iesle îi duceà.
— »Alelei, Tomo, om rău!
Mult stricaşi tu traiul meu!« —
Şi-l culcà pe Toma lat,
Şi cu furca l-a 'nţepat,
Şi viaţa i-a luat,
Şi pe loc l-or îngropat.

Domaşnea, dela Nic. Adamescu, agronom.

Notă: Cf.: Pompiliu, o. c. p. 24 »Nevasta fugită;« Sevastos, Cântece Moldov., pag. 311 »Varvara.« Variantă: în Marienescu, Balade; şi în alte colecţiuni. — Literatura pop. maghiară are o baladă săcuiască »Molnár Anna,« publicată în »Magyar Nyelvőr,« din 1892, pag. 47; şi mai nainte în 1863 în colecţiunea de cântece săcueşti făcută de preotul unitar Kriza. Nu încape îndoială, după părerea mea, că balada săcuiască »Molnár Anna,« s'a născut numai sub influenţa baladei româneşti »Toma«, care este una dintre baladele române dintre cele mai respândite: o găsim în Ardeal, în Bihor, în Moldova şi în multe variante în Bănat. Toate amănuntele baladei săcueşti se potrivesc cu amănuntele variantelor româneşti. Deosebirile dispar. Afară de aceasta se poate constatà faptul, că: numai Maghiarii trăiţi de sute de ani în mijlocul Românilor au balada aceasta; iar Maghiarii de pe puste au cântece cu totul deosebite d'ale Maghiarilor din părţile răsăritene ale Ardealului. —

Influenţa însemnată a limbii şi a poeziei române asupra săcuilor o putem dovedì şi prin alte exemple scoase din poezia poporului săcuesc:

1. În »Kőmives Kelemenné,« baladă culeasă de Kriza, cetim versurile:

»Kocsisom, kocsisom, nagyobbik kocsisom,
Én uramhoz menni lenne akaratom.«

Românește:

Vizitiul meu, vizitiul meu, mai mare vizitiu,
La soțul meu aș aveà voie să merg.

Cuvântul »akarat« înseamnează »voință,« dar nu înseamnează și »plăcere« sau »dorință,« precum înseamnează românescul »voie.« Zicem: »are voie bună,« »voios,« »n'are voie« = n'are plăcere. »Lenne akaratom« e expresiune străină în limba maghiară, și limba literară n'o cunoaște.

2. Aceeaș baladă [al cărei cuprins e analog cu baladele române despre zidirea mănăstirii Argeșului] zice: »Tizenkét kőmives azt a törvényt tette,« Doisprezece zidari lege au făcut.

»Törvényt tett« [a făcut lege] iarăș e o expresiune neobicinuită în limba literară maghiară, și săcuiul n'a putut s'o ia, decât tot dela român.

3. Alt exemplu eclatant aflăm tocmai în poezia lirică săcuiască: în niște cântece de joc.

Horele, chiuiturile, strigăturile noastre, vesele și satirice, recitate de jucători în tactul jocului, sunt versuri nedespărțite de jocul românesc în toate locurile.

Săcuii din »scaunul Arieșului« — cum ne spune revista ungurească »Ethnographia« 1891 pag. 245 — zic în vremea jocului versuri ca următoarele:

»Úgy tán|czolnak | Singfal|ván,
»Mind a | veréb | a fisz|fán!«

Sau:

Úgy tán|czolnak | Leken|czén
»Mind a | macska | kemen|czén!«

Și altele asemenea.

În revista amintită însă nu ni-se spune, că strigăturile acestea, ori cât de vechi ni-le prezentă la săcui, nu-s alt ceva, decât cunoscutele strigături românești:

»Așa | joacă | pe la | noi«,

cum se zice în Bănat; sau

»Așa-i | jocu | rumâ|nesc,
Cu stri|găt ar|dele|nesc«...

cum se chiuește în Ardeal.

Va să zică: Acelaș cântec scurt, cu versuri de 7 silabe, acelaș ritm, ba chiar și ideia cântecului românesc a trecut în cântecul de joc al săcuilor de pe Arieș.

11. Toma D'Alemoş.

I.

Vine, Doamne, cine-mi vine,
Vine Toma D'Alemoş
Tocmai din Ţara de jos.
El nu vine,
Cum se vine,
Ci cu murgul buestrând,
Trăgând răcoare şi vânt.
Unde Toma ajungeà,
Acolo se zăginà[1]),
La fântâna cu cinci ulmi,
Cu cinci ulmi dintr'o tulpină,
Ca cinci deşte[2]) dela-o mână.
Acolo că-mi odihnià,
Prânzul şi-l făceà,
O ploscă scoteà
De o vadră şi cinci oca.[3])
Şi 'n sus Toma se uità,
Dar pe nime nu vedeà,
Şi din gură cuvântà:
— »Închinare-aş şi n'am cui,
Închinare-aş murgului;
Dar murgul e vită mută,
Şi nu ştie să-mi răspundă;
Închinare-aş armelor,
Armelor şi lemnelor,

---

[1]) Se oprià, se aşezà.
[2]) Degete.
[3]) Se zice şi »oche« în pl.; iar în sing.: »ocă.«

Dar armele-s fiară reci,
Printre ele-s lemne seci« . . .
Şi Toma ce mai făceà ?
Ochii 'n sus îi ridicà,
La Dumnezeu se rugà,
Şi ulmilor închinà.
Ulmii lui se aplecau,
Şi frumos îi mulţămiau.

II.

Toma de prânz s'apucà;
Dar la el cine venià?
Venià Manea câmpilor,
Stăpânul pădurilor,
Drăgăleţul fetelor,
Iubitul nevestelor.
Când la Toma că-mi sosià,
Toma plosca ridicà,
Lui Manea să beà îi dà,
Şi lui Manea închinà
Până Toma închinà,
Manea cuţitul scoteà,
La Toma se repezià,
Pe sub foale mi-l tăià,
Maţele i-le vărsà, —
Şi la fugă o luà.
Toma, dacă se vedeà,
Cu mânile ce lucrà?
Maţele şi le-astrângeà,

În foale şi le puneà,
Şi murgului poruncià:
— »Murgule, murguţul meu,
Să-ţi ajute Dumnezeu,
Tot 'nainte să-mi apuci,
La măicuţa să te duci...
Când măicuţa m'ar vedeà,
I-aş grăì maicii aşa:
Manea, Manea, cânele,
Mi-a mâncat puterile. —
Tâlhăreşte m'a tăiat,
Şi pe câmpuri m'a lăsat!«
Murgul acasă pornià....
Măicuţa dacă-l vedeà,
Foc la inimă-i cădeà,
Tot de Toma întrebà; —
Şi pe câmpuri alergà,
Şi cântece ridicà...
Pe Toma nu-l mai aflà.

Spusă de moş Iancu Roşcobanu, agronom din Borlovenii vechi. Comunicată de elevul R. Boldea.

Notă. Variante: Alecsandri o. c., 72. »Toma Alimoş«; Teodorescu, p. 581 »Toma Alimoş.«

Deosebire însemnată: Toma D'Alemoş, din balada noastră, moare spintecat fără să-şi poată răzbunà asupra lui Manea. În variantele cunoscute Manea este omorît de Toma, şi numai după aceasta moare şi el. —

12. Mirza.

Bate vântul, iarba-mi culcă,
Şi ca frunza mi se uscă,
Din ce-o culcă, iarba 'nfloare, —
Mirza şede la 'nchisoare,
Cu fier rece la picioare,
Cu cătuşi la mânişoare:
Câte fiere ruginite,
Toate pe Mirza 'nvârjite[1];
Câte lăcate stricate,
Toate pe Mirz' aninate!
Şezù astăzi, şezù mâne,
Şezù şapte ani de zile,
Şapte ani şi jumătate
Şezù pe bună dreptate.
Iară biata maică-sa
La temniţă că-mi venià
Şi din grai aşa grăià;
— »Spune-mi, Mirzo, puiule,
De ieşti viu,
Să te ştiu;
De ieşti mort,
Jalea să-ţi port!«
Iar Mirza când auzià,
Foc la inimă-i cădeà
Şi din temniţă ziceà:
— »Maică, măiculiţa mea,
Mai bine să fiu murit,
Când am fost copil mai mic,

[1]) Îndesate, încărcate, vârîte.

Nu-s cu vii,
Să mă ştii;
Nici cu morţi,
Jalea să-mi porţi;
Şapte ani şi jumătate,
De când şed pe direptate,
Barba-mi bate braţele,
Şi părul călcânile;
Că tare mi s'a urît
Tot în temniţă şezând
De rugina fierelor,
Orăcăitul broaştelor,
De şuerul şerpilor,
Pocnitul năpârcilor!
Toate-ar fi,
Cum ar mai fi:
Dar o procletă năpârcă
Nu ştiu cum mi s'a 'nvăţat,
Că în barbă mi-a puiat;
Şi când puiul flămânzeşte,
Ea cu coada mă izbeşte,
Sângele îmi sprojoneşte,
Puişorul şi-l hrăneşte!«
Maică-sa când auzià,
Lacrimile o pornià,
Friguri de moarte-o prindeà;
Mirza din gură-i grăià:
— »Maică, măiculiţa mea,
Cată tu şi nu şedeà,
Ci te du la domnii mari,
La cinstiţii ghenerari,

Departe le 'ngenunchează,
De-aproape le cuvintează,
»Bună ziua, domnilor,
Cinstiţi ghenerarilor,
Daţi drumul lui Mirz' al meu,
Să vă rabde Dumnezeu!« —
Maică-sa că mi-ş plecà,
Domnilor că le spuneà,
Şi din gură le grălà:
— »Să trăiţi voi, domnilor,
Cinstiţi ghenerarilor,
Să vă rabde Dumnezeu,
Sloboziţi pe Mirz' al meu;
Şapte ani şi jumătate
Şede pe bună dreptate,
Barba-i bate braţele
Şi părul călcânile;
Că tare i-s'a urît
Tot în temniţă şezând
De rugina fierelor,
Orăcăitul broaştelor,
De şuerul şerpilor,
Pocnitul năpârcilor;
Şi toate-ar fi
Cum ar mai fi:
Dar o procletă năpârcă
Nu ştiu cum de s'a 'nvăţat,
Şi în barbă i-a puiat,
Şi când puiul flămânzeşte
Ea cu coada mi-l plezneşte,

Sângele îi sprojonește,
Puișorul și-l hrănește.«
Iară domnii ascultà
Și din gură cuvântà:
— »Du-te, tu babo, acasă,
Și de Mirza mi te lasă,
Că astăzi e Sâmbătă,
Și mâne-i Duminică,
Astăzi îl încredințăm,
Și mâne îl cununăm,
Și nevastă noi îi dăm,
Tăiată în patru muchi;
Iar nănaș cine-i va fi?
Sărac gâdea căpitan,
Că el domnește de-un an!«
Maică-sa napoi mergeà
Și lui Mirza îi spuneà
Tot sărind
Și chiotind:
— »Mirzo! Mirzo! puiul meu,
Ian ascultă ce-ți spun eu,
Dela domni eu am sosit,
Și domnii aș'au grăit:
Du-te, tu babo, acasă,
Și de Mirza mi te lasă,
Că astăzi e Sâmbătă
Și mâne-i Duminică,
Astăzi îl încredințăm,
Și mâne îl cununăm,
Și nevastă noi îi dăm
Tăiată în patru muchi;

Iar nănaş cine ţ-a fi?
Sărac gădea căpitan,
Că el domneşte de-un an.«
Dar Mirza când auzià,
Din gură aşa-mi grăià:
— »Proastă eşti, năroadă eşti,
Că tu nu te nădăieşti:
Azi domnii m'or judecà,
Şi mâne m'or spânzurà!
Maică, măiculiţa mea,
Du-te-acasă, draga mea,
Întră 'n grajd nemăturat,
Scoate-mi pe murgu 'nşelat,
Înşelat şi înfrânat,
Cum e bun de 'ncălecat,
Să mă scoată din robie,
Cum l-am scos din sărăcie!«
Şi maica-sa ce-mi lucrà?
Poale lungi ea sufulcà
Şi acasă alergà,
Întră 'n grajd nemăturat,
Scoteà pe murgu 'nşelat,
Înşelat şi înfrânat,
Cum e bun de 'ncălecat.
Şi la temniţă-l duceà:
Şi lui Mirza îi ziceà:
— »Mirzo, Mirzo, puiul meu
Ţi-am adus murguţul tău!«
— »Murgule! Murguţul meu,
Să-ţi ajute Dumnezeu,

Scoate-mă tu din robie,
Cum te-am scos din sărăcie!«
Iar murgu când auzià,
Tare bine-l cunoşteà,
Cu copitele zvârlià,
Şi uşile le spărgeà,
Mirza pe ele ieşià,
Şi pe murgu 'ncălecà,
Bine 'n frâne mi-l strângeà,
Cu el afară sărià;
Unde Mirza se duceà?
Colo sus la domnii mari,
La cinstiţii ghenerari,
Şi în curte se băgà,
Şi din gură le grăià:
— »Domnilor, măria voastră,
M'aş rugà la Dumneavoastră,
Ian închideţi porţile,
Şi trageţi zăvorile,
Şi puneţi şi un şilboc,[1])
Ca să cerc de am noroc!«
Şi puţin se preumblà,
Până murgu se 'ncintà[2]); —
Atunci peste porţi sărià!
— »Bună ziua, domnilor,
Cinstiţi ghenerarilor,
Rămâneţi cu Dumnezeu,
Că mă duc din satul meu;

---

[1]) »Şilboc« (Schildwache) sentinelă, ung. »silbak.«
[2]) Se înfierbântà.

Rămâneţi cu sănătate,
Că mă duc într'altă parte;
Că eu la mână v'am fost,
Vrednici de mine n'aţi fost!«
Iară domnii se mirà
Şi lui Mirza răspundeà:
— »Du-te, Mirzo, sănătos,
Ca un trandafir frumos,
Că tu la mână ni-ai fost,
Dar vrednici de tin' n'am fost!« —
Bate vântul pulberea,
Trece Mirza Dunărea;
N'a fost să se potopiască,
La boieri ca Dumneavoastră.

Margina. — Variante: Teodorescu, Poezii pop. »Corbea,« pag. 517, 527, 531; Pompiliu, Balade pop. »Gheorghe«, p. 36; Alexici, Texte, I. »Mihu«, p. 191.; Corcea, Bal. pop., »Mărza«, p. 65; Cătană, Bal. pop. »Mârza«, p. 17.

13. Pipérea.

Câţi voinici de-o samă fură
Toţi o ceată se făcură,
Harambaşă şi-or găsit
Pe Pipérea cel vestit,
Bun la mână,
Tare 'n fire,
Ce apucă,
Bine ţine.

Iar Pipérea le grăià,
Cu glas aspru poruncià:
— »Alelei, feciorii mei,
Vitejilor, pui de lei,
Staţi pe loc, vă odihniţi,
Armele vi le gătiţi,
Şi porniţi toţi după mine,
Să vă 'nvăţ a trăì bine;
Staţi fecior după fecior,
Călcaţi toţi într'un picior;
Cine urma va vedeà,
Să zică, că-i urma mea,
Şi să trecem Dunărea,
La bătrâna
Serviana,
Că-i bătrână, albă sură,
Şi-a strâns bani peste măsură;
Bătrâna-i pline de zile,
Şi-a strâns galbeni peste fire,
Trebue şi primeniţi,
Să nu şadă ruginiţi!
Haidaţi, feciori după mine,
Să vă 'nvăţ a trăì bine!« —
Dunărea că mi-o treceà
Pe-o luntriţă micuţeà,
Făcută din lemn uscat
Şi uşoară de purtat.
La bătrâna cum sosià,
Dela poartă toţi strigà,
Să le deà sălaş de sară,
C'au fugit din altă ţară,

Au fugit de cătănie,
De bir greu şi de hoţie!
Bătrâna lezne credeà
Şi 'n lăuntru-i slobozià.
Dar Pipérea-i ca şi dracul,
Ştie rândul şi năravul,
Dacă 'n curte ajungeà,
Bine poarta o 'ncuià,
Când în casă se băgà,
Bună sara el îmi dà:
— »Bună sara, babo sură,
Să-mi dai bani şi beutură!«
— »Mulţămim, feciori armaţi;
Dar la baba ce cătaţi?
Că mis slabă,
Nici de-o treabă,
Mis bătrână, albă sură,
N'am nici bani, nici beutură.«
Dar Pipérea, ca şi dracul,
Ştie rândul şi năravul,
Pe feciori, că mi-i strigà,
Cu piciorn 'n pământ dà:
— »Alelei, feciori armaţi,
Voi de lucru v'apucaţi,
Pe bătrână mi-o luaţi,
Şi bine mi-o ferecaţi, —
Numai să n'o sugrumaţi!«
Mi-o luà, mi-o ferecà,
Numai câta[1]) răsuflà:

[1]) Cevaş.

Dară baba le ziceà:
— »Mai slăbiţi-mă ceva,
Ce-oi aveà, io tot voi dà,
Sufletul de mi-ţi lăsà:
Ian cătaţi voi după uşă,
C'am avut o găletuşă
Pe de-asupra cu cenuşă,
Şi din jos sunt bani mărunţi,
Mi-au rămas dela părinţi.«
Dar Pipérea, ca şi dracul,
El tot nu-şi lasă năravul,
Strigă iute la feciori,
Să cate la gălbeniori.
Iar ei aspru mi-o strângeà,
Până baba le grăià,
Cât abià se 'nţelegeà:
— »Mai slăbiţi-mă ceva,
Că ce am, io tot voi dà,
Sufletul de mi-ţi lăsà:
Săpaţi bine sub orman,[1])
Are baba un căzan,
Cu taleri, galbeni frumoşi,
Rămaşi dela moşi-strămoşi,
Mai am o salbă frumoasă,
Chiar decând eram mireasă,
Făcută din bani turceşti
Şi din sârme boereşti;
Vă luaţi, cât veţi voì,
Şi-mi lăsaţi, cât veţi gândì,

---

[1]) Scrin.

Că toţi au fost bani curaţi,
Pe sama voastră cruţaţi...«
Iar voinicii ce făcură?
Luară nenumăraţi,
Şi plecară 'ntovăraţi.[1]
Dar şi babei i-au oprit,
Ca să aibe de trăit,
Şi la vreme de plecat
Mâna babii-au sărutat:
— »Sara bună, maică dragă,
Mulţămimu-ţi pentru blagă!«
— »Să trăiţi cu bucurie,
Voi vis[2] pui de vitejie,
Că furăţi creştini cu nume,
Mi-aţi luat grija din lume,
Să tot număr bani, să-i spăl,
De rugină să-i clătăr;
Să port grija de haiduci,
De haiduci, de cătră Turci!«
Iar Pipérea, haiduc mare,
Cu grijă multă 'n spinare,
Multă vorbă nu făceà,
Ci cătră feciori ziceà:
— »Haideţi, feciori, după mine,
Că la noapte n'a fi bine!«....

Comunicată de elevul Iosif Velceanu din Văliug.

1) Încărcaţi, împovăraţi.
2) »Voi vis« = voi sunteţi.

14. Nicolcea.

Nicolcea a fost un conducător de cete în răscoala țăranilor români din Bănat în potriva Nemților la anii 1738 și 1739. Balada, în forma ei de acum, e înfluențată de baladele haiducești, și de aceea ne înfățișează pe Nicolcea drept căpitan de hoți; dar, de altă parte, mai jos aflăm, că fratele lui Nicolcea, cu numele Dalapin, a fost ofițer, »căpitan«, care lucrà în »cănțelare«, și că ofițerul Dalapin întrețineà legături cu Nicolcea. . .

Eroul baladei Nicolcea poartă atributul de »aram-bașa«, pașă cu atât mai ales, cu cât el își conduceà voinicii cu știrea și învoirea Turcilor, care în anii pomeniți aveau războiu greu cu Austriecii; țăranii români din satele Banatului s'au dat în multe locuri pe partea Turcilor, pentrucă »Neamțul« prea i-a asuprit și prigonit. Faptele acestui războiu le-a povestit mai în urmă colegul meu P. Drăgălina în lucrarea sa »Din Istoria Banatului Severin«, în partea a treia. —

Balada lui Nicolcea mi-a comunicat-o în 1891 elevul meu Isidor Saberca, pe lângă următoarea notiță: »După spusa lui Ilie Saberca, econom în comuna Prilipeț, cântecul este al lui Nicolcea... Venind la cunoștința Domnilor (nemților) stăpânirea lui Nicolcea și a prietenilor lui, ce o aveau ei asupra poporului muntean, voiesc să meargă cu trupă, că să-i atace; Nicolcea însă aveà un frate căpitan, cu numele Dalapin, care înțelegând gândul Domnilor, se hotărî să plece în codru, să-i ducă veste fratelui său, ca să fugă mai departe.«

Cântecul e următorul:

Coboare,
Cine-mi coboare,
Pe culmița dealului,
Dealul Almăjanului,
La fântâna fagului,
Căpitanul Dalapin
Cu frate-so Nicolcea,

Nicolcea,
Arambaşa,
Arambaşa hoţilor,
Şi stăpânul codrilor,
Şi cu cinci-zeci de voinici,
De voinici,
D'ăi tomocici (?),
Raşi la berbe,
Groşi la cefe,
Cu musteţe »'nvărvărice«,[1])
Cum stă bine la voinici,
Tot cu flinte d'ale lungi,
Şi cu ţăvile de-argint,
Ce n'am văzut, de când sânt.
Iar Nicolcea ce-mi lucrà?
În degete-mi fişconià,[2])
Toţi voinicii se strângeà,
Şi din gură le grăià:
— »Măi voinici,
D'ăi tomocici,
Raşi la berbe,
Groşi la cefe,
Cu musteţe 'n vărvărice,
Cum stă bine la voinici,
Cotaţi locu de 'ntăriţi,
Şi 'n şâlboc să ne păziţi.«

---

[1]) Învărvărice, se mai zice »învârvurit«, învârvurită = ascuţit, (în şi vârf).

[2]) Fluerà.

Cătră nuroria[1]) sa
Nicolcea îmi cuvântà:
— »Hai tu, doamnă jupâneasă,
Să ne faci de cină-aleasă,
Nouă şi la cei voinici,
Că-s voinici d'ăi tomocici.«
Şi când doamna auzià,
În călcâne se 'ntorceà,
Şi de cină că-mi făceà,
Şi măsaiele-aşterneà[2])
Şi de cină le puneà,
Lingurile că le dà.
Dar Nicolcea ce făceà?
Lingura 'n mână luà
Şi din gură îmi grăià:
— »Frate, frate,
Dalapine!
Spune-mi mie
În cin'te 'ncrezi:
Au în mine,
Au în tine,
Au în arme, ce-s pe mine,
Au în cinci-zeci de voinici,
De voinici d'ăi tomocici?«
Dalapin îi răspundeà:
— »Nici în tine,
Nici în mine,

[1]) Aici ar însemnà »cumnată.«

[2]) »Măsai« (în alte ţinuturi se zice »măsăriţă«) = faţă de masă. »Aşterneà măsaile«, adecă: soţia lui Dalapin puneà feţele de masă pe iarbă.

Nici în arme, ce-s pe tine,
Nici în cinci-zeci de voinici,
De voinici d'ăi tomocici!
Ci io mă 'ncred:
În albă doamna mea!«
Când Nicolcea auzià,
Lingura că şi-o zvârlià,
Unde cânii se culcà,
Şi 'n degete fişconeà,
Toţi voinicii s'adunà:
— »Măi voinici
Dăi tomocici,
Voi luaţi,
De cinaţi,
Şi cu vin vă adăpaţi,
Păn' la zi vă odihniţi,
Fără grijă să durmiţi,
Eu singur şâlboc voi stà.«
Toţi voinicii ascultà,
Toţi voinicii se culcà.
Dar când fù la mez de noapte,
De duşmanii dorm pe moarte,
Vine hoţul d'Almăjan,
Că e mândru şi viclean,
Şi la doamna se duceà,
Cu piciorul o clinteà,
Ea capul şi-l ridicà,
El din cap semne-i făceà . . .
Pe poteaca pitulată,
La poeana făr' de iarbă,
La fântâna făr' de apă

Amândoi se 'mbrăţoşà,
Frumos ei se sărutà,
Ş'amândoi că se duceà, —
Iar Nicolcea tot vedeà.
Când de ziuă se făceà,
Dalapin doamna-şi strigà,
Dar nime nu răspundeà.
Dalapin atunci ziceà:
— »Mai tu, frate, Nicolceo!
Albă doamn'ai văzut-o,
Încotro ea mi-a plecat,
Spune-mi drept ş'adevărat!
Că io 'n tine mă încred:
    Şi în tine,
    Şi în mine,
Şi în arme, ce-s pe tine,
Şi în cinci-zeci de voinici,
De voinici d'ăi tomocici;
Că muierea-i mare drac,
Mare drac împeliţat,
Când omul o mărițeşte,[1])
Ea pe min' mă năpusteşte.«
Nicolcea îi răspundeà:
— »Frăţioare Dalapine,
Io ţie cu drept ţi-oi spune,
    Du-te iute,
    Tot mai iute,
Pe poteaca pitulată,
La poeana făr' de iarbă,
La fântâna făr' de apă . . .«

---

[1]) O poartă frumos îmbrăcată.

Dalapin se ridicà,
Repede se îmbrăcà,
După doamna lui plecà.
Iar Nicolcea ce lucrà?
În degete fişconeà,
Toţi voinicii se sculà,
Că Nicolcea porunceà:
— »Sus voinici,
D'ăi tomocici!
Armele vi le 'mbrăcaţi,
Bine grijă să luaţi,
După mine să-mi plecaţi
Voiniceşte vă purtaţi;
La poeana făr' de iarbă,
La fântâna făr' de apă,
Duşmanul să-l ajungem,
Noi pe el să-l prindem,
Viu, întreg, nevătămat,
Cum e bun de judecat.«
Voinicii porniau,
Poeana ocoliau.
Dar Dalapin ce lucrà?
El la margine şedeà,
La duşman nu se duceà,
Că mare frică purtà. —
Iar în mijloc de poeană,
Fără frică, fără teamă,
Şedeà hoţul d'Almăjan,
Că e mândru şi viclean,
Şi pe doamna mi-o ţineà,
Pe genunchi o desmierdà,

Cu vin alb o adăpà,
În gură o sărutà,
Dar Nicolcea cuvântà:
— »Frăţioare Dalapine,
Dacă te încrezi în tine,
Almăjanului vorbeşte,
Şi de grabă-i porunceşte,
Că pe doamna să ţi-o deà!«
Dalapin aşa strigà:
— »Hei, voinice d'Almăjan.
Că eşti mândru şi viclean;
Tu pe doamna mi-ai furat,
Că eşti hoţ şi blăstemat!«
Almăjanu-i răspundeà:
— »Vin' la mine,
Dalapine,
Să-ţi arăt iute şi bine!
Cum cănţelarea-ai lăsat,
De urlă muştele 'n ea;
Stai, că io ţi-oi arătà!«
Almăjanul se sculà,
La Dalapin se duceà,
Şi la luptă se luà.
Doamna la ei se uità,
Almăjanul se 'ncordà,
Şi 'n pământ
Până 'n genunchi
Pe Dalapin mi-l băgà.
Dalapin se încordà,
Almăjan nici nu clintià.
Dalapin aşa grăià:

— »Albă doamnă, jupâneasă,
Jupâneasa mea aleasă,
Vină, vină! de-mi ajută,
Că duşmanul azi mă 'mbucă.«
Dar doamna aşa-i grăià:
— »Daţi nainte, dragii mei,
Daţi nainte, voinicei!
Care-ţi birui,
Acela m'o stăpânì.«
Când Nicolcea auzià,
În degete fişconià,
Toţi voinicii s'arătà;
Iar doamna ce mai făceà?
Mâna pe sucne [1]) puneà
Şi la fugă mi-se dà;
Iar voinicii mi-o prindeà,
Şi pe ea, şi p'Almăjan,
Că e mândru şi viclean, —
P'amândoi că mi-i legà,
Judecata le faceà,
Capetele le tăià . . .
Şi Nicolcea rămâneà
În codru cu ceata sa;
Iar Dalapin se duceà,
În cănţelare întrà,
Ş'apoi el se prensurà,[2])
Fată mare îmi luà.

Dela Prilipeţ.

[1]) Fuste.
[2]) A se prensurà = a se însurà din nou.

15. Codreanu.

Frunză verde de cetină,
Cine merge sus la stână,
Cu mândruţa lui de mână?
E Codreanul voinicel,
Poartă arme de oţel,
Cu Ileana lângă el.
Când la stână ajungeà,
Bună ziua el dădeà,
Iar baciul[1]) îi mulţămià,
Scamn[2]) la umbră le făceà.
Dar Codreanul ce făceà?
Baciului îi poruncià,
Şi din graiu aşa-i grăià:
— »Baciule, supusul meu,
Ascultă cuvântul meu,
Tu nouă să ne câştigi
Un berbece de căldare,
O mioară de frigare,
Ş'un caş mare
De gustare;
Apă rece să ni-aduci,
Şi la noi să nu te uiţi!«
Baciul iute câştigà,
Pe Codrean îl întrebà:
— »Cam pe care umbră deasă
Să vă 'ntind o mândră masă?«

---

1) Baciul sau »băcióniul«.
2) »Scamn« = Scaun.

Codreanul îi răspundeà:
— »Pune-o 'n mijloc de poeană,
C'aşa-i place la Ileană,
Unde-o fi iarba mai deasă,
Şi umbra de fag mai groasă.«
Ei la masă s'aşezà,
Şi mâncâ şi ospătà,
Şi când masa o sfârşià
Codreanul iarăş strigà:
— »Baciule, măi om nebun,
Am o vorbă ca să-ţi spun«...
Baciul iute alergà,
Şi de ei s'apropià,
Codrean palma zbici făceà,
Şi trei palme îi rădeà.
Iar baciul aşa-i ziceà:
— »Vai, Codrene, hoţ de rând,
Şi cu capul cam bolând,
Palma 'n zbici ce ţi-ai făcut?
De pe mine m'ai bătut, —
O ţie nu ţi-a plăcut,
Toate câte ţi-am făcut?«
Dar Codreanu-i răspundeà:
— »Toate nouă ni-au plăcut,
Câte tu ni le-ai făcut;
Te-am bătut, c'aşa am vrut!
Şi te-oi bate, dac'oi vreà,
Să-ţi arăt puterea mea!«

. . . .

Şi Codreanul se pornià
Cu mândra alăturea;
Iar baciul se întorceà
Şi aşa mi-l blăstămà;
— »Tu Codrene,
Om viclene!
Mâncare n'ai mai mâncà,
Apă rece n'ai mai beà,
Adusă de mâna mea; —
Când din codru vei plecà,
Şapte focuri te găsească,
Inima să ţi-o pomnească,[1])
Mândra mie să-mi ugească«[2])

. . . .

Şi cum baciul a sorţit
Aşa mi-s'a şi 'mplinit:
Mândruţa lui i-a ugit,[2])
Codreanul n'a mai ieşit,
Ci în codru a pierit, —
Şi mândra nu l-a jălit.

Dela unul din Fârdea.

Comp.: Alecsandri, Poezii Pop. pag. 86: Codreanul; Sevastos, C. M. p. 323: Codrean. La Alecsandri şi la Sevastos se pomeneşte un Domn al Moldovei, Ilieş. Aceasta ar dovedì originea moldoveană a baladei.

---

[1]) A pomnì = a pocnì.
[2]) »A ugi« = a rămâneà.

16. Pintea.

I.

Pe din jos de codrul verde
Focul flăcărând se vede,
Şi s'arată după semne,
C'ar arde un car de lemne.
Din departe se vedeà,
Pintea la foc cum şedeà,
Cu ortacii lui vorbià
Şi cu ei se sfătuià.
Şi erau vr'o treisprezece,
La foc frigeau un berbece,
Nu-l frigeau, precum se frige,
Ci-l întorceau în cârlige.
Când erà mai gata fript,
Pintea se gândià la birt,
Şi când doru-l cuprindeà,
La ortacii lui grăià:
— »Măi, că mor,
Aşa mi-i dor, —
De vin dulce, roşior;
Mergeţi doi la Baia mică,
De-aduceţi vin şi palincă;
Mergeţi doi la Baia mare,
De-aduceţi pâne şi sare,
Să ne facem cina bună,
S'o petrecem împreună.«
Dar fraţii îi răspundeà,
Cam cu frică îi grăià:

— »Noi, la Baia nu ne-om duce,
Că vieaţ' încă ni-i dulce;
Dar de o fi totuşi să mergem,
Cei mai tari din noi ne-alegem,
Şi la Baia vom plecà,
Dacă tu ni-i arătà,
Din ce-o fi şi moartea ta?«
Pintea-atuncea le spuneà:
— »Fraţilor!
Iubiţilor! —
Moartea mea
Din ce va stà:
Din trei fire de grâu sfânt,
Dintr'un plumb mic de argint,
Tare 'n puşcă îndesat,
Şi la piept drept aruncat.«
Când fraţii mi-l auziră,
Armele şi le chitiră,
Şi pe cai mi-se suiră,
Cătră Baia se porniră.

II.

Când la Baia s'arătară,
Poarta 'nchisă c'o aflară,
Şi cu bărzi dederă 'n poartă,
De se sparse 'n şapte toată.
Şi în Baia ei întrară,
Pe la birturi se băgară,
După vin şi pălincuţă,
Că lui Pintea-i mult dulcuţă.

Dar ei beà şi-şi petreceà,
Sara iute le treceà,
Şi ei nu se îngrijà,
Că pandurii auzià,
Că Pintenii sunt la birt,
După ei au şi pornit,
Şi 'n lăuntru că întrară,
Şi de arme-i despoiară,
Şi ca nodul îi legară.
— »Fraţilor!
Pandurilor!
Daţi-ne-acum nouă pace,
Că nimica n'om mai face,
Ne lăsaţi acum frăţeşte,
Că Pintea vă prăpădeşte;
De ne duceţi la 'nchisoare,
Pintea pe toţi vă omoare!«
Dar pandurii le grăià:
— »De aici nu veţi scăpà,
Pănă 'n ştire nu ni-ţi dà,
Moartea Pintii din ce-o stà«?
— »Fraţilor!
Pandurilor!
În trei fire de grâu sfânt,
Într'un plumb mic de argint,
Tare 'n puşcă îndesat
Şi la piept drept aruncat.«
Dar pandurii nu-i lăsară,
Să mai iese-odat' afară.

Pun în arme grâu d'ăl sfânt,
Şi plumbuţul de argint,
Ş'o mulţime se 'nsoţiră,
Cătră Pintea se porniră.

III.

Pintea la foc cum rămase,
Somnul greu mi-l apucase,
Ş'un vis rău Doamne-a visat,
Pintea singur s'a mirat:
Par'că sabia lui cea nouă
I-se rupse tocma 'n două,
Iară sabia cea veche
I-se rupse la ureche.
Şi de vis s'a spăimântat,
Şi iute s'a deşteptat,
Frăţiorii i-a 'ntrebat:
— »Fraţilor!
Iubiţilor!
S'au întors voinicii iară?
Mult mă tem, ca să nu piară.«
Ceialalţi aşa-i grăiră:
— »Cine ştie ce păţiră!
Iată mezul nopţii vine,
Din ei nu se 'ntoarce nime.«
Pintea calu 'ncălecà,
Fraţilor le cuvântà:
— »Fraţilor!
Frătuţilor!
Ducu-mă să văd de ei,
Că sunt toţi voinicii mei!«

IV.

Pintea calul şi-l pornì,
Păn' la Baia nu s'oprì;
Dar soţii nu s'arătară,
Ci panduri de Baia mare....
Că erau puşi a păzì
Doară Pintea va venì.
Când pe Pintea îl văzură,
Toţi în cale îi stătură:
— »Dă-te, Pinte-acum legat,
Că de nu vei fi puşcat
Cu trei fire de grâu sfânt
Şi cu'n plumbuţ de argint!«
— »Ba zeu eu, că nu m'oi dà,
Să ştiu că n'oi mai scăpà;
Ci mai bine oi murì,
Măcar şi puşcat de-oi fi;
Fraţii mei dacă v'au spus,
La ce moarte mis supus,
Ei v'au spus, ca să mă vindă
Şi pandurii să mă prindă;
Doamne-atuncia tu să-i baţi,
Că nu-s fraţi adevăraţi!
Fraţilor!
Pandurilor!
Spuneţi voi şi Domnilor,
Că legat eu nu m'am dat,
Mai bucuros m'am luptat,
Ca să ştiţi, că de prunc mic,
Păn' la moarte-am fost voinic.«

Şi când puşca îşi goleşte,
Pe panduri îi tăvăleşte;
Şi când scoate pe cea nouă,
Îi taie pe toţi în două;
Iar când scoate pe cea veche,
I-se rupse la ureche; —
Şi trei fire de grâu sfânt
Şi plumbuţul de argint
Mi-l aruncă la pământ.
Pieptul lui bucăţi se frânge,
Cât şi calul lui îl plânge,
Şi rânchează şi zvârleşte,
Că pe domnul său jăleşte.
Pintea s'a sfârşit de toate,
Pintea răsuflă de moarte;
Iar când sufletul şi-l dà,
Mai pe urm' aşa grăià:
— »O sută cinzeci ai mei,
De voinici ca nişte lei,
Rămâneţi în codrul verde,
Că vieaţa nu veţi pierde;
Ţineţi bine laolaltă,
Nu vă dareţi[1]) niciodată!«

Cântat de Ioan Munteanu, lemnar,
şi com. de elevul Ios. Velceanu, din Văliug.

[1]) »Nu vă dareţi« = nu vă daţi.

17. Gruea la 'nsurat.

I.

Colo jos şi mai din jos,
Pe un câmp mare frumos,
Stă o masă rotilată,
Masă galbină de piatră,
Cu măsaiul[1]) de argint,
Cu ciacoţii[2]) la pământ,
De n'am văzut de când sânt.
La masă cine şedeà?
Şedeà, Doamne, Novăcel
Cu Gruiţa lângă el,
Gruea din gură grăià:
— »Şi mă 'nsoară,
Taică, 'nsoară,
Că mustaţa
Strică-mi faţa;
Câţi feciori de vrâsta mea,
Cu nevastă-i poţi vedeà;
Când te uiţi la ei în faţă,
Toţi strâng la copìi în braţă,
Le stă bine cu nevastă,
Ca trandafiru 'n fereastă.«
Dar Novac îi răspundeà:
— »Nu eşti, Grue, de 'nsurat;
Că eu, când m'am însurat,
Şi pe maică-t'am luat,
Şapte războaie am spart.«

[1]) Faţa de masă.
[2]) Ciacoţii = ciucurii?

Dar Gruea se mânià,
Pe Novac nu-l ascultà,
Întrà 'n[1]) grajdul măturat,
Scoteà pe murgu 'nşelat
Şi pe el încălecà.
Iar Novac din grai grăià:
— »Auzi, Grue, puiul meu,
Ascultă cuvântul meu,
Să te ţină Dumnezeu:
Dacă tu, Grue, te-ai dus,
Colo sus şi mai din sus,
Într'o verde pădúriţă,
Vezi o mândră poeniţă;
Sub o tufă de răchită,
Şede-o fată adormită.
De trei ori încolăcită,
La pântece-i cât aria,
Iar la cap cât clània,[2])
Aceea ţie să-ţi fie
Nevăstuţă şi soţie.«

II.

Atunci Gruea ce făceà?
Atunci Gruea mi-se dà,
Băgà mâna 'n buznărel,[3])
Şi-mi scoteà un corbăcel,[4])

[1]) Se zice şi »tunà 'n«.
[2]) Clània = claia.
[3]) Se zice »poznărel.«
[4]) Bici.

De trei coţi şi jumătate,
Şi-l arde pe murg în spate.
Sărià murgul ici, coleà,
Păn' la fată ajungeà.
Şi când Gruea o vedeà,
Frigurile mi-l prindeà,
De pe cal se coborà,
Şi la fată se duceà,
Adormită o găsià.
Cu piciorul mi-o boldià,
Şi din gură-i cuvântà:
— »Scoală, fato, nu durmì!
Că nu-i vremea de durmit,
Ci-i vremea de biruit!«
Fata din somn se trezià,
Ochii la el aruncà,
Şi o palmă îi trăgeà,
Trei zile mi-l adormià,
Şi la trei se pomenià; [1]
Iar când Gruea se sculà,
Fără cal că mi-ş fugià.
Când în casă el întrà,
Şi tată-so mi-l vedeà,
Din gură aşa-i ziceà:
— »Nu ţi-am spus, Gruiţo, bine,
Că nu-i nevasta de tine?!
Nu eşti, Grue, de 'nsurat,
Că şi fetele te bat.«

---

[1]) Se deşteptà.

Novac la Gruea privià,
Ş'apoi iarăş îi ziceà:
— »Hai, Gruiţo, tu cu mine,
Să te 'nvăţ a bate bine.«
Iar Gruea se încruntà,
Şi aşa îi răspundeà:
— »Ba mai meargă, tată, dracu,
Că erà să-mi frângă capu!«

III.

Atunci Novac ce-mi lucrà?
Atunci Novac mi-se dà,
Întrà 'n grajdul măturat,
Scoteà pe murgu 'nşelat;
Şi Novac ce mai făceà?
El în casă se băgà,
Buzdugan din cui[1]) luà,
Buzdugan cu nouă pene,
Toată peana nouă oche,[2])
Şi pe murg încălecà,
Şi la drum o întindeà,
Băgà mâna 'n buznărel,
Şi trăgeà un corbăcel
De trei coţi şi jumătate,
Şi-l arde pe murg în spate.
Săria murgul ici, coleà,
Păn' la fată ajungeà.

---

[1]) Se zice numai »cuni« cu *n* = *gn* franc.
[2]) Ocale.

Când fata că mi-l vedeà,
Cu scamn[1]) 'nainte-i cureà[2])
Dar Novac aşa-i grăià:
— »N'am venit la scamnul tău,
Ci-am venit la capul tău,
C'ai bătut pe Grue-al meu!
Nu te luptà cu copilul,
Ci te luptă cu bătrânul:
Tuns la ceafă,
Ras la barbă,
Gros la vână,
Bun de mână!«
Apoi ei, Doamne, se dà
Şi la luptă se luà,
Zi de vară
Pănă 'n seară.
Atunci Novac ce făceà?
Clăbăţul[3]) mi-l lăpădà,
Pe fată mi-o cuprindeà,
Sus, mai sus, că mi-o zvârlià,
La trei zile că-mi picà
Iar când fata jos cădeà,
În buzdugan mi-o sprijinià,
Prau[4]) şi pulbere-o făceà...

Dela I. Stan din Maciova.

[1]) Scaun.
[2]) Alergà.
[3]) Căciula.
[4]) Prav.

18. Gruea la 'nsurat.

— Variantă. —

I.

Colo jos la scăpătat
Este-un cort mare rotat,
În patru împăturat,
Cu postau[1]) roşu tivit,
Pe din luntru aurit.
Sub cort ce se ridică?
Masă 'ntinsă, micutea,
De vre-o nouă coţi de lungă,
De cinci palme groasă 'n dungă.
La masă cine şedeà,
Voie bună de-şi făceà?
Vre-o opt-zeci de nepoţei,
Şi Novac stà printre ei.
Toţi vin beà şi toţi mâncà,
Voie bună de-şi făceà,
Numai Gruea lui Novac
E chiar drac împeliţat,
Nici nu beà, nici nu mâncà,
Voie bună nu-şi făceà.
Iar Novac îl întrebà:
— »Spune-mi, Grue, puiul meu,
Ce gând bate 'n capul tău,
De te-a prins năravul rău,
N'ai mâncat, şi n'ai beut,
Voie bună n'ai avut?«

---

[1]) Postav.

Gruea aşa răspundeà:
— »Cum oi beà,
Cum oi mâncà,
Voie bună n'oi aveà,
Când văd vrâstnici de ai mei
Cu copìi, cu doi şi trei...
Şi mă 'nsoară,
Taică, însoară,
Mi-au dat perii 'n berberic[1]),
Cum stă bine la voinic;
Dară barba-mi strică faţa,
Că trei fire de mustaţă
Au dat să încărunţască;
Că de nu mi-i însurà,
Acasă n'oi rămâneà,
M'oi duce şi m'oi hoţì,
Multe curţi oi pustiì[2]),
Ş'oi venì şi te-oi jertfì,
Pe tine te-oi prăpădì,
Pe mama oi văduvì.«
Când Novac îl auzià,
Doamne! rău se mănià,
Palma 'n zbici o prefăceà,
Peste gură mi-l lovià,
La pământ îl coborà,
Sângele îl podideà,
Sângele-i curgeà 'nchegat,
Cu măsele mestecat:

---

[1]) Berberic = varvaric. În alt loc se zice »învârvurit«, vezi bal. 14: Nicolcea.

[2]) Se pronunţă: »pustânì«, cu *n* = *gn* franc.

— »Nu eşti, Gruio, de 'nsurat,
Că şi fetele te bat,
Şi nici un războiu n'ai spart;
Iar eu când m'am însurat,
Şapte războaie am spart;
Buzdugan de nouă pente,
Toată panta nouă măji,
Odată l'am aruncat,
În pământ s'a împlântat,
Nouă zile am săpat,
Buzduganul l-am aflat,
Şi pe maică-t'am luat!
Pe tine te-oi însurà,
Când c'o fată te-i luptà,
Cu fata,
Sălbatica!
Unde Nistru se coteşte,
Acolo fata trăeşte,
Sub o tufă de răchită
Totdeauna-i adormită,
Fata-i frumoasă ca noaptea,
Şi-i dorită ca şi moartea:
Buzele
Ca chesăle,[1])
Iar ochii
Ca tăerile[2]),
Urechile
Ca bucile,

[1]) Pungă de bani = »chiesul«, pl. »chèsăle«.
[2]) Talgerele, farfuriile.

Iar dinţii
Ca lopeţile,
Măselele
Ca pivile[1]),
Mânile
Ca bârnele!
Când cu ea tu te-i luptà,
Atunci taica te-o însurà.«

II.

Gruea dacă auzià,
Gruea, Doamne, ce lucrà?
Întrà 'n grajdul măturat,
Scoteà pe murgu 'nşelat,
Înşelat,
Împodobat,
Cum e bun de alergat,
Cătră fată se pornià.
Când la fată ajungeà,
Adormită o găsià;
Nu ştiu Gruea cum făceà,
Pe fată o pomenià.[2])
Fata când se ridicà,
Pe Gruea 'n braţe-l luà,
De trei ori îl învârtià,
Şi în sus îl aruncà,
Trei zile el pe sus stà;
Iar când Gruea jos cădeà,
Trei zile nu se sculà.

---

[1]) Pivă = piuă.
[2]) Deşteptà.

Când Gruea se pomenià,
Tot din fugă îmi fugià,
Înapoi se mai uità,
Mai vine fata, ori ba.
Acasă dac'ajungeà,
Novac bine-l cunoşteà
Şi zimbeà, de se râdeà,
Şi din grai aşa grăià:
— »Grue, fata ţi-a plăcut,
D'atâta tu mi-ai şezut?«
— »Las'o, taică, nu glumì,
De 'nsurat n'oi mai vorbì,
Cât oi fi,
Cât oi trăì!«
Când Novac îl auzià,
Inima nu-l mai răbdà,
Şi lui Gruea cuvântà:
— »Grue, Grue, fiul meu,
Ian ascultă ce-ţi spun eu,
Tu să şezi frumos acasă,
Mi te-aşează după masă,
Şi beà şi te veseleşte
Şi oaspeţii îi gosteşte,[1])
Că tăicuţa va plecà,
Capul fetei va cădeà.«

III.

Novac mândru se gătià,
Către fată alergà,

---

[1]) A ospetà, = »a gostì« dela sârbescul gostiti (Nota Red. »C. lit.« Nr. 7—9. 1904.)

La fată când ajungeà,
Adormită o găsià.
Cu faţa în jos durmià;
Iar Novac descălecà,
Cu potcoava 'n cap îi dà:
Şi din grai aşa grăià:
— »Scoală, fato, din durmit,
Că nu-i vremea de-odihnit,
Ci e vremea de lovit!
Haid cu neica, cu bătrânul,
Nu te prinde cu copilul!«
Fata 'n sus se înălţà, —
Dar Novac o cuprindeà,
De trei ori o învârtià,
Cu creştetu 'n jos o dà,
Junghetura i-o frângeà,
Capu 'n suliţă-l luà,
Acasă cu el plecà...
Când acasă-mi ajungeà,
Şi pe masă îl puneà,
Gruea capul îl zărià,
Friguri de moarte-l prindeà.

Dela Nic. Câlniceanu, din Ciclova m.

A se comparà: Alecsandri, Poezii Pop. pag. 149 »Fata Cadiului«.

19. Gruea 'n Ţărigrad.

I.

Colo, sub umbra de fag,
Şedeà Gruea cu Novac.
Gruea şedeà 'ngândurat,
Iar Novac i-a cuvântat:
— »Măi tu, Grue, fiul meu,
Nu-mi place năravul tău,
Cu beţivi te ortăceşti,[1])
Şi capu-ţi primejdueşti...
Şi nimica n'ai lucrat,
Ci averea mi-ai prădat.«
Iar Gruiţa suspinà,
În picioare se sculà, —
Dar Novac iarăşziceà:
— »Spune-mi, Grue,
Puiule:
Ori ţi-i dor de pribegit,
Ori ţi-i de căsătorit?«
Gruea din grai a grăit:
— »Nu mi-i de căsătorit,
Ci mi-i dor de pribegit;
Nu mi-i dor de însurat, —
Ci mi-i dor de Ţărigrad!«
Atunci Novac se sculà
Şi aşa mi-l înfruntà:
— »De-a fi bine, de-a fi rău,
Fă după cuvântul meu,
Nu lucrà de capul tău;

---

[1]) Te însoţeşti.

În oraş dacă-i întrà,
Multe buţi nu deşărtà,
Că de moarte ti-i 'mbătà;
Apoi Turcii te-or găsì,
Peste tine-or năvălì,
La tine s'or repezì,
Şi cu funii te-or legà,
De m'o prinde mila ta,
Cu trei funii de fuior,
Ca fluerul la picior,
Cu trei funii de mătasă,
Ca şi mâna 'n cot de groasă,
În temniţă te-or băgà,
Cu fiare te-or încărcà,
Lumină nu-i mai vedeà...«

II.

Gruea 'n seamă nu băgà,
Trei cai mândri înşelà,
Şi pe-un sur încălecà. —
Surul repede porneşte,
Că-l încoardă pinteneşte,
Şi la Ţărigrad soseşte,
Şi s'opreşte peste drum,
Unde-i vinul cel mai bun.
La cornul piaţului,
La birtu 'mpăratului.
Gruea 'n birt dacă întrà,
Cătră Aniţa strigà:
— »Hei, Aniţă?
Birtăşiţă!

Adu-mi vinul cu vadra,
Să-ţi dau bani cu grămada;
Adu-mi vin nemăsurat,
Că-ţi dau ban nenumărat.«
Birtăşiţa-i aduceà,
Vinu nu-l mai măsurà.
Gruea nu beà, cum se beà,
Ci pe loc vasul golià,
De trei zile beà deplin, —
Ş'a beut trei buţi de vin,
A mâncat ş'o vacă grasă,
Dar n'a pus un ban pe masă.

III.

Când Aniţa bani cereà,
Gruea nu prea 'nţelegeà.
Palma pumn mi ş-o făceà,
Peste faţă mi-o lovià,
Sângele că mi-o pornià.
Dar Aniţa ce lucrà?
Haina alb'o lăpădà
Şi 'n cea neagră se 'mbrăcà,
La 'mpăratul alergà.
Împăratul o 'ntrebà:
— »Ce-i, Aniţă:
Birtăşiţă?
Că trei ani s'au împlinit,
De când tu n'ai mai venit.«
— »Înălţate,
Împărate!
Am venit să-mi faci dreptate,

C'a picat în birtul meu,
Fără frică 'n Dumnezeu,
Un voinic ardelenesc,
Poartă 'n cap clăbăț[1]) domnesc,
Are haine vitejești,
Și trei cai moldovenești,
De trei zile beà deplin,
A beut trei buți de vin,
Ș'a mâncat o vacă grasă,
Dar n'a pus un ban pe masă;
Când de bani îi pomenii,
Peste față mă lovì,
Sângele de mă pornì.«
Împăratul se 'nfricà
Și se puse a 'ntrebà:
— »Hei, Aniță,
Birtășiță,
Cum voinicul ți-se 'mpare,
Ce fel de făptură are?«
Iar Anița răspundeà:
— »Nici nu-i nalt, și nici nu-i gros,
Cum e omul mai frumos!
Dar voinicul e osos,
Cum te prinde, cum pici jos;
Și-i cam roșu-roșcoban,
Gândești, că-i un căpitan,
Și se uită pe sub gene,
Cât lumea de el se teme,
De trei palme lat în frunte,
Și nu prea vorbește multe,

[1]) Cușmă, căciulă.

Pe din sus de gurişoară
Are mândră mustăcioară,
Ş'are 'n căciulă o piatră
Luminează lumea toată.«
Împăratul auzià,
La faţă îngălbinià,
Şi din grai aşa grăià:
— »Tu, Aniţă,
Birtăşiţă,
Eu d'aici nu te-oi lăsà,
Până tu nu mi-i jurà,
Să nu-i spui, că mis acasă,
C'atunci sângele îmi varsă:
Voinicelu-i mare drac,
Că e Gruea lui Novac, —
Corbii de l-ar fi mâncat!
Că nimica n'a lucrat,
Fără ţara mi-a prădat;
Du-te-acasă şi-i dă vin,
Pune-i vasul, cum stă plin,
Să-i dai tot, cât va poftì,
Şi de bani nu-i pomenì,
Că eu toate ţi-oi plătì;
Şi de-l poţi tu îmbătà,
Turcii să-l poată legà,
Cu bani grei te-oi îmbrăcà.«

IV.

Aniţa, dacă ieşià,
Către casă se 'ndreptà,

Când în birt mi-se băgà,
Gruea din ochi se 'ncruntà,
Cătră dânsa se răstià:
— »Unde-ai fost, leoarcă[1]) bătrână?«
— »În vecini după lumină.«
— »Şezi acasă, nu umblà!
Adă-mi vin, nu te 'mbià[2])!«
Ana vin îi aduceà,
Voie bună de-i făceà;
Dar nu beà, precum se beà,
Ci beà vinul piperat,
Sub masă cădeà de beat,
Sub masă se tăvălià
Ş'apoi mort îmi adormià.
Turcii dac' au auzit,
Că Gruea e adormit,
Ca o turmă se strângeà,
Cât pe-afară nu 'ncăpeà, —
În casă dacă întrà,
Stà în loc şi se mirà.
Dar Turcii nu cutezà
De voinic a s'apucà.
Atunci iac' un Turc bătrân,
Cu o barbă de păgân,
Cătră Turci mi-se 'ntorceà
Şi aşa le cuvântà:
— »Turcilor,
Boierilor,

---

[1]) »Leoarfă« (dela larvă) însemnează mască, se zice şi persoanelor mascate; iar »leoarcă« însemnează femeie stricată.

[2]) Nu te codì.

Ce mai staţi?
Ce vă miraţi?
Şi pe Gruea nu-l legaţi?
Acum Gruea-i mort de beat,
Cum e mai bun de legat!«
Turcii iute s'apucà,
Şi pe Gruea mi-l legà
Cu trei funii de fuior,
Ca fluerul la picior,
Cu trei funii de mătasă,
Ca şi mâna 'n cot de groasă.
Când cu funiile-l strângeà,
Gruea se mai deşteptà,
Se 'ntindeâ, şi mai căscà,
Funiile se rupeà;
Dar o fune de mătasă
Tot întreagă mai rămasă, —
Că aşa i-a cuvântat,
Tatăl său, cam supărat,
Când d'acasă a plecat.
Gruea ochii deschideà,
Cătră Turci aşa ziceà:
— »Turcilor,
Vitejilor,
Deslegaţi-mă un pic,
Că mai am un lucru mic,
Să bag mâna 'n buzunar,
Să scot peană, călimar,
Şi să scriu la tata carte,
Ca să ştie de departe,

Că e Gruea la 'nchisoare,
Astăzi, mâne, poate moare.«
Dar Turcii se prefăceà,
Pe Gruea nu-l pricepeà,
Şi pe Gruea mi-l duceà
Tot pe sus, ca pe paşa,
Drept la ţărmurile mării,
Unde-şi bagă Turcii robii.
Acolo mi-l deslegà,
Şi în fiară mi-l strângeà,
Tot în fiară
Până 'n brâu,
Tot în lanţ
Până 'n grumaz.

V.

Şade Gruea la 'nchisoare,
Astăzi, mâne, tot nu moare;
Şapte ani s'au împlinit,
De el nu s'a auzit,
Şapte ani au şi trecut,
Novac de el n'a ştiut. —
Şi Novac se întristà,
Cătr'un corb aşa grăià:
— »Corbule, pasere neagră,
Tu să sbori în lumea 'ntreagă,
Să-mi spui veste de fecior,
Că, de dorul lui, eu mor;
De-ai făcut vreodată bine,
Fă acum şi pentru mine,

Şapte ani s'au împlinit,
De Gruea n'am auzit,
Nu ştiu 'n ţapă-i înţăpat,
Ori în temniţă-i băgat,
Ori în apă e 'necat,
Şi pe prund e aruncat?«
Corbul iute se 'nălţà,
Şi din aripi fluturà,
Din gură foc îi ieşià,
Şapte ţări el ocolià.
Când sburà a opta ţară,
D'ostenit erà să moară.
Corbul se oprià,
Se mai odihnià,
Şi pe-o casă croncănià;
Iar Gruea mi-l auzià,
Şi din temniţă 'ntrebà:
— »Corbule, ce te-a lovit,
Tu la mine de-ai venit,
Poate ştii, că-s de pierit?
Şi vii ochii să mi-i scoţi,
Şi vrei faţa să mi-o strici?«
Iar corbul îi răspundeà:
— »Eu la tine n'am venit,
Faţa ta ca să ţi-o stric,
Ci m'a trimis tată-tău,
Să caut pe Gruea-său.«
— »Corbule, tu fătul meu,
Să-ţi ajute Dumnezeu,
De-ai făcut vreodată bine,
Fă acuma şi cu mine;

Că eu, dacă oi scăpà,
Cu sânge te-oi adăpà,
Cu carne te-oi săturà;
Sboară tu 'n cănţelărie,
Adu-mi peană şi hârtie.«
Corbul îngrabă sburà,
Şi hârtie i slobozià,
Gruea 'n mână o prindeà,
Pe genunche-o aşezà,
Carte neagră îmi scrià,
La mijloc
Pară de foc,
Iar în patru cornurele
Cu jale şi lăcrimele.
— »Corbule, tu fătul meu,
Să te duci la tatăl meu,
S'ajungi pe l'apus de soare,
Şi să-i spui că Gruea moare;
Că pe mine 'n prânzul mare
Turcii mă scot la pierzare.«
Atunci corbul îmi sburà,
Şi din aripi fluturà,
Şi din gură foc scoteà,
Şi acasă ajungeà,
Pe fereastră s'aşezà,
Lui Novac îi povestià,
Că scrisoare-i aduceà,
Şi pe Gruea 'n prânzul mare
Mi l-or scoate la pierzare.
Iar Novac când auzià,
De cetit mi-se lăsà,

Şi se gătià de plecat,
Scoteà calul înfrânat,
În mătasă înşelat,
Şi cu ciucuri de argint,
Cum n'a mai fost pe pământ,
Şi se 'ncinse cu o spată
De cinci degete de lată,
Şi cu una de sider,[1])
De străbate şi prin fier,
Una-i pentru feciorel,
Alta-i pentru Novăcel.

VI.

Şi Novac încălecà,
Şi la drum o întindeà,
Şi ca vântul alergà,
Şi ca paserea sburà...
Iată 'n drum o mănăstire!
Lui Novac îi vine 'n fire,
Pe călugări a 'ntrebà;
Dar ei rău se spăimântà
Şi să între nu-l lăsà,
Ci aşa îi răspundeà:
— »Alelei, tu moş Novac,
Alelei, tu pui de drac,
Ce mai vrei tu să ne faci,
Mănăstirea s'o jertfeşti,
Pe noi să ne prăpădeşti?«

---

[1]) Noţiunea cuvântului »sider« pare a nu se mai cunoaşte în nici o parte a Banatului.

Iar Novac aşaziceà:
— »Mănăstirea n'o jertfesc,
Pe voi nu vă prăpădesc;
Daţi-mi port călugăresc,
Că vreau să călătoresc
Încă azi la Ţărigrad,
La Ţărigrad, la 'mpărat.«
Călugării l-ascultà,
Novac hainele schimbà,
Lăsând haine româneşti
Şi 'mbrăcând călugăreşti;
Dar şerparul l-a luat,
Că-i cu galbeni îndesat,
Şi cu arme ferecat.
— »Rămâneţi cu Dumnezeu!
Că-mi caut pe Gruea meu.«

VII.

În cetate 'n Ţărigrad
Când Novac că mi-a întrat,
De divan a întrebat,
Şapte Turci că au aflat,
Peste Gruea ţineau sfat:
— »Bună ziua, măi boieri,
Auzìi o veste ieri,
Un creştin e de pierit,
Vrea să moară spovedit.«
— »Ce vrei tu, măi glugă neagră?
Du-te şi-ţi cată de treabă!«
— »Ian tăceţi, măi Turcilor,
Că-i data călugărilor,

Ca să umble tot prin ţară,
Şi să nu lase să piară
Un creştin nespovedit, —
Poate-i vrednic de ieşit.«
— »Ba, nu-i vrednic de ieşit,
Ci e vrednic de pierit;
Că e viţă de Novac,
Şi Novac
E mare drac,
În vieaţă n'a lucrat,
Numai ţara a prădat.«
— »De l-aţi scoate, bine-aţi face,
Că l-aş învăţà la carte,
Şi de-a fi cam tinerel,
Vă dau galbeni mulţi pe el,
Ca să-l fac un diaconel.«
— »Ba! că-i hoţ de Novăcel!«
Şi Novac se mânià,
Din divan se întorceà
Şi afară că-mi ieşià,
Pe cal iute 'ncălecà,
La temniţă alergà; —
Un Turc micutel[1]) de stat,
Dar al dracului la sfat,
În divan a cuvântat:
— »Turcilor,
Boierilor,
Nu 'nţelegeţi voi nimic?
Nu-i călugăr, ci-i voinic;

[1]) Micutel, mitutel = mititel.

Hainele-s călugăreşti,
Dar vorbele-s novăceşti!«
Atunci Turcii se luà,
După Novac alergà;
Dar Novac se apărà
Şi 'n şerpar mâna-şi băgà,
Galbeni cu pumnul scoteà,
Pe jos îi împrăştià,
Turcii banii lăcomià,
Şi la galbeni s'aruncà, —
Novac la temniţ' ajungeà,
Şi calul îi râncheză,
Temniţa se despică,
Şi cu spata de sider
Tăià uşa cea de fier,
Şi pe Gruea mi-l scoteà,
Din gură aşa-i grăià:
— »Grue, Grue, puiul meu,
Uită-te la tatăl tău!
Prinde 'n mână a mea spată,
De cinci degete de lată,
Şi-mi taie la Turculeţi,
Că nu-s vrednici de alt preţ;
Pe la margini ţine-te,
Pe la mijloc lasă-mă!«
Gruea 'nvârte un picior,
Şi taie 'n Turci ca 'n bujor;
Gruea 'nvârte p'amândouă,
Şi taie o sută nouă.

Novac merge rotocol,
Culcă Turcii tot ocol,
Şi lui Gruea îi strigà:
— »Dă şi taie, ca şi mine,
Nu cruţà, Grue, pe nime!«
Dup'aceea s'apucat
A zdrobì prin Ţărigrad,
Că pe Gruea l-a scăpat;
Peste-un ceas şi jumătate
Nu aveà pe cine bate....

*

Iar la urmă ce lucrà?
Lăutari el aduceà,
Şi se dà a ospătà,
Cântec mândru ridicà,
Dela răsărit de soare
Pănă 'n asfinţit de soare,
În veci să se pomenească
De cea viţă novăcească,
Că e viţă voinicească!

Notă. Auzită în Caransebeş la 1890 dela Nic. Adamescu, ţăran care ştie ceva carte. El a auzit-o dela cineva din Ardeal ori din alt loc.

Variantă: Alecsandri, o. c. 144 „Novac şi corbul". Altă variantă, mai asemănătoare, a apărut în „Tribuna Poporului" din Arad 1897 Nr. 16 sub titlul „Gruia lui Novac", publicată de dl Vas. Pop, care a auzit-o în Baia mare dela un lăutar orb în anii 1859—60. Se mai află şi alte variante.

20. Gruea 'n Ţărigrad.

— Variantă. —

I.

În munţii Catrinului,
În pădurea pinului,
La cerdacu
Lui Novacu,
La masa de solzi de peşte
Beau voinicii voiniceşte.
Dar Gruiţă
Novăchiţă
Nici nu beà, nici nu mâncà,
Ci de ducă se gătià.
Iar Novac cum mi-l vedeà,
Din gură aşa-i grăià:
— »Gruiţo, copilul meu,
Ascultă de tatăl tău,
Când îi merge 'n Ţărigrad
Să rămâni tu lin la gard,
În oraş nu te băgâ,
Pivniţa n'o căutà,
La vin tare n'apucà.
Ascultă, ce-ţi spun io ţie:
Vinu-i tare la beţie,
Şi mi te trage la somn,
Lezne pierde cap de om!«

II.

Gruiţă, copil de rând,
Şi cu capul cam bolând,

Vorbele nu le-ascultà,
Ci pe cal încalecà
Şi 'n Ţărigrad se băgà.
Şi luà târgul de rând,
Toate crâşmele pe rând.
Dar pe urmă ce făceà,
În ce crâşmă se băgà?
În capu oraşului,
La crâşma 'mpăratului,
Şi trei zile şi trei nopţi
A beut sute de zloţi,
A beut trei buţi de vin,
Roşu, alb şi cu pelin,
Ş'a mâncat trei vaci hrănite
Şi trei cuptoare de pite.
Nu beà vinul, cum se beâ,
Ci beà vinul cu vadra,
Se mirà toată lumea;
Şi pe una cum o beà,
Nici un pic nu rămâneà,
După alta trimiteà,
După vin de cel bătrân
Ce crâşma aveà mai bun:
Toată vadra galbenŭ,
Toată cupa talerŭ,
Şi picătura zlotŭ. —

III.

Iar Aniţa,
Crâşmăriţa,

Cum vinul că mi-l gătà,
Şi bani nu mai căpătà,
Tare rău se supărà,
Şi deloc[1]) ea şi plecà
Deasupra oraşului,
La casa 'mpăratului:
— »Înălţate
Împărate!
Nimerit-au nimerit
Şi la mine a venit
Tinerel,
Voinicel,
De să te tot uiţi la el!
În trei zile şi trei nopţi
A beut sute de zloţi,
A beut trei buţi de vin
Roşu, alb şi cu pelin,
Şi le-a dat cu fundu 'n sus
Şi nici un ban nu mi-a pus,
Ş'a mâncat trei vaci hrănite
Şi trei cuptoare de pite, —
El tot beà şi tot mâncà,
Şi nimica nu-mi plătià.«
Împăratul îi grăià:
— »Tu Aniţă,
Crâşmăriţă,
Spune ce om este el,
Hălosul tău voinicel?«

---

1) Îndată.

— »Înălţate
Împărate!
Io îţi spun cu direptate:
Lat în spate,
Nalt şi gros,
Cum e omul mai frumos!«
— »Crâşmăriţo, du-te-acasă,
Şi-l aşează iar la masă,
Şi-i dă vin, cât poate beà,
Şi de bani grijă n'aveà;
Dacă vinul s'o gătà,
Vin' la mine, că ţi-oi dà,
Şi-i dă vin cu rozolie,[1])
Ca să-l tragă la beţie,
Că-i feciorul lui Novac,
Care tot l-am căutat,
De când el s'a pomenit,
Tot aşa ne-a prăpădit;
Că ne ţine drumurile,
Şi ne taie capetile,
Că e neam de Novăcel,
Şi-i viţă de tâlhărel!«

IV.

Crâşmăriţa ce făceà?
Acasă că se duceà,
Vin pe masă îi puneà
Mestecat cu rozolie,
Ca să-l tragă la beţie;

[1]) Rachiu îndulcit.

Iar el beà de se 'mbătà,
Şi pe masă se suià.
Turcii mulţi, cum mi-l vedeà,
Toţi la el se slobozià.
Gruea erà mort de beat,
Aşa Turcii l-au legat
Cu trei funii de mătasă
Tocmai ca mâna de groasă,
Şi cu trei de ibrişin,
Cum nu este 'n lume in.
Şi dupăce mi-l legà,
Pe Gruiţă mi-l duceà
Colo 'n sus la Ţărigrad,
Într'o temniţă de brad.

V.

Stă Gruiţă supărat,
Nebăut şi nemâncat,
De cinci ani şi jumătate,
Căindu-se de păcate,
În temniţa cea de piatră
Chiar pe-alui samă gătată.
Dar bătrânul de Novac
Aşteaptă colo 'n cerdac,
Şi c'un corb aşa grăià:
— »Sboară, corb, de aicea,
Cată 'n lume, dragul meu,
Doar vei dà de Grue'-al meu!«
Corbu 'ndată croncănià,
Aripile-şi întindeà,

Toată ziua că zburà,
Păn' la Gruea ajungeà.
Gruiţă cum mi-l vedeà,
Cătră corb aşa ziceà:
— »Du-te iar la tatăl meu,
Şi-i spune tu ce-ţi spun eu,
Să lase odihna toată,
Şi să vină peste noapte:
Dimineaţa 'n prânzul mare,
Mă scot Turcii la pierzare.«

VI.

Corbu repede zburà,
La Novac când ajungeà,
Toate cele-i povestià.
Iar Novac când auzià,
De cină nu-i trebuià,
Şi călugăr se 'mbrăcà,
Armele şi-le-ascundeà
Şi la Ţărigrad plecà,
La cei Turci mi-se oprià
Şi astfel le cuvântà:
— »Domnilor,
Slăviţilor,
Auzit-am auzit
Lucru mie povestit,
Că aveţi un robiţel,
Ş'ar fi tare tinerel, —
Io v'aş da galbeni pe el,
Ca să-l fac un diaconel.«

Turcii cum îl auzià,
Toţi din gură îi grăià:
— »Gruea nu-i de diaconel,
Că e neam de Novăcel;
Şi decând s'a pomenit
Tot aşa ne-a prăpădit;
Că ne ţine drumurile
Şi ne taie capetile!«
— »Domnilor,
Slăviţilor,
Ba, de-o fi cam tinerel,
Io v'aş da galbeni pe el,
Să mi-l fac un diaconel,
Că io poate voi murì,
El în locul meu va fi.«
Dar Turcii s'au mâniat,
Că prea mult a întrebat:
— »Alelei, tu ciurcă [1]) neagră,
Ai venit ca să faci treabă,
Zilele ţi le-ai scurtat!«
— »Zilele nu le-am scurtat,
Am venit de-am întrebat«...
Şi Novac se închinà,
Şi şerpariul deslegà,
Şi pe masă mi-l golià,
Galbenii pe jos picà,
Turcii la ei adunà! —
Şi Novac se 'ntoarce 'n dreapta,
Iară Turcii cad ca iarba;

[1]) Curcă.

Şi când se 'ntoarce la stânga,
Turcii cad ca toamna frunza;
Şi se 'nvârte 'ntrun picior,
Turcii cad tot rostogol!
Şi la temniţă mergeà,
Lăcatele le rupeà,
Pe Gruiţa mi-l scoteà,
Şi din gură îi ziceà:
— »Gruiţo, copilul meu,
Ai lucrat de capul tău;
Să mergem, să le plătim,
Şi acasă să pornim!«
Şi Novac se bucurà,
Şi cu drag iar cuvântà:
— »Bate tu marginile,
Că io bat mijloacile;
Io bat bătrâneţele,
Şi tu tinereţele!«
Şi la Turci că se duceà,
Şi nici unul nu lăsà....
Ş'amândoi pe drum plecà,
În munţii Catrinului
În pădurea pinului,
La cerdacu
Lui Novacu, —
La masa de solzi de peşte
Beau voinicii voiniceşte,
Şi 'ntr'una se 'nveselesc,
Şi la Turci nu mai gândesc.

Dela Ios. Velceanu din Văliug.

21. Novac şi Gruea.

I.

Frunzuliţă de lămâie,
În oraş în Orăştie,
La Măriţa,
Crâşmăriţa,
De da vinul cu vedriţa
Şi răchia cu olbiţa[1]),
Au nimerit
Ş'au tăbărît
Trei haiduci
Pe trei cai murgi.
Iar Măriţa,
Crâşmăriţa,
Îi ştià
Şi-i cunoşteà,
Pe Gruiţa lui Novac,
Care-i naiba 'ntunecat,
Cu bătrânul moş Novac.
Beutură lor li-a dat,
Până greu i-a îmbătat,
Şi 'n grădină i-a culcat,
Vântul mare-a aburat,
Cu frunze i-a astrucat.

II.

Şi Măriţa,
Crâşmăriţa,
Frumoasa birtăşiţă,

---

[1]) O »holbă« sau »olbă«, »olbiţă« (nemţ.) = şase decilitre.

Veste mare au ivit
Până 'n sus la răsărit,
La 'mpărat
La Ţeligrad!
Turcii dac' au auzit,
Dela scaun au pornit,
Şi 'n grădină au venit;
Şi trei haiduci
Cu trei cai murgi,
Ei nimica nu simţiau,
Până Turcii îi legau.
Când Gruea se deşteptà,
La tată-său că-mi strigà:
— »Auzi, tată, dumneata,
Ai greşit
Ş'ai adurmit,
Că pe mine m'a legat
Păgânul de împărat.«
Iar bătrânul moş Novac
Copilului răspundeà:
— »Turcii dela răsărit
La crâşmă au nimerit,
Ne-au aflat,
Şi ne-au legat,
Şi noi nu ne-am deşteptat.«
Atunci Gruea se sculà,
Lui Novac aşa-i ziceà:
— »Scoală, tată, te deşteaptă!
Să vedem ce rău ne-aşteaptă!«

III.

Când se deşteptau,
Şi când se sculau,
Mulţime de Turci vedeau...
Iar Gruiţa lui Novac,
Că e drac împeliţat,
De Turci aşa se rugà:
— »Turcilor,
Boierilor!
Faceţi bine,
Pentru mine,
Sloboziţi-mi mâna dreaptă,
Să-mi fac cruce creştinească.«
Dar Turcii nu-l ascultà;
Atunci Gruea le ziceà:
— »Sloboziţi-mi pe stânga,
Ca să-mi fac cruce cu ea,
C'am făcut un mare rău,
Şi mă tem de Dumnezău!«
Turcii stânga-i deslegau,
Că de dreapta se temeau;
Dar Gruea se bucurà, —
Că, de mic stângaci erà!
Şi Gruea ce mai făceà?
Mâna 'n buzunar băgà,
Sabie scoteà,
La Turci se 'nvârtià,
Şi pe Turci rău mi-i tăià,
Şi pe fugă îi puneà!

Iar bătrânul moş Novac,
La mâni cu lanţe legat,
Cătră Gruea a strigat:
— »Gruiţo, puìţul meu,
Să te ţină Dumnezeu!
Vină, rupe lanţele, —
Să le rup vieţile!«
Gruea lanţele rupeà,
Pe Novac îl slobozià,
După Turci mi-se luau,
Şi la Turci îmi prăpădeau...
Apoi iară se 'ntorceau,
La cel birt mi-se băgau,
La Mărița,
Crâşmăriţa,
La frumoasa birtăşiţă.
Şi Novac îi povestià,
Şi din gură-i cuvântà:
— »Hei Măriţă,
Crâşmăriţă,
Şi frumoasă birtăşiţă!
Beutură mult ni-ai dat,
De duşmani ne-ai apărat;
Ian sufulcă-ţi poalile,
Ca să-ţi dăm noi blăgile!« [1])
Când Mărița,
Crâşmăriţa
Sucna-şi ridicà:

[1]) Averi, bunătăţi.

Novac capu-i retezà,
Şi în poală îi cădeà...

*

Şi acasă că-mi pornià,
Cântec mândru ridicà,
Pănă-i lumea s'o cântà.

Spusă de Iancu Roşcobanu, agronom în Borlovenii vechi, şi comunicată de elevul R. Boldea.

22. Rafila.

I.

Colo 'n coasta dealului,
La marginea satului,
Este-o casă micuteà,
Oare cine şede 'n ea?
Şede mândra mândrelor,
Crăişoara stelelor!
Într'o zi de primăvară
Iată c'a ieşit afară,
Să culeagă flori frumoasă,
Flori de cele ce miroasă,
Să le ducă Niţului,
Niţului voinicului,
Dela turma satului,
Drept în coasta dealului.
Fata 'ncetişor mergeà,
Şi cum floarea o rupeà,

La inimă o puneà
Şi la Niţu se gândià:
— »Niţule,
Băditule!
Dorul tău e dor nebun,
Nu-mi dă pace nici decum«...
Florile le-a sărutat,
Şi lui Niţu i le-a dat:
— »Niţule, băditul meu,
Aste flori ţi-le dau eu;
De-i vedeà c'or vestejì,
Băditọ, bine să ştìi,
Peţitori că mi-or venì,
Peţitori
Pe cai uşori,
Ş'or întrà la noi în casă,
Şi m'or cere de mireasă«...
Zice Niţu cătră ea:
— »Rafilă, aleasa mea,
Florile io le-oi grijì;
De-oi vedeà c'or veştejì,
Oi părăsì oile,
Oile
Şi florile,
Şi m'oi duce 'n dorul tău,
Şi te-oi scoate dela rău!«

II.

Colo 'n coasta dealului,
La marginea satului,

La o casă micuteà,
O căruţă se oprià,
Şi doi inşi se coborià. —
Ş'o cerură de mireasă
Pe Rafila cea frumoasă.
— »Rafilă, copila mea,
Zise maica către ea,
Să-ţi alegi din ăştia doi,
Că bogaţi-s amândoi,
Au ciopoară[1]) de boi mari
Ş'o erghele[2]) d'armăsari,
Mai au case zugrăvite
Pe dinluntru aurite.«
— »Maico, măiculiţa mea,
Nu-mi face inima rea;
Io nu-i vreau pe ăştia doi
Fie bogaţi amândoi;
Că de Niţu mult mi-i dor,
Fără el mai bine mor.«
Maică-sa din grai grăià:
— »Rafilă, copila mea,
Dorul tău nu s'a 'mplinì,
Chiar acuma de-i murì!
Unul trebui să-ţi alegi,
Şi cu-acela să te legi!« ...

III.

Colo 'n coasta dealului
La marginea satului,

---

1) Cirezi.
2) Erghèlïe = herghelie.

În cea casă micutea,
Oare ce mi-se vedeà?
Nuntă mare şi voioasă,
Oaspeţi mulţi în jur de masă,
Că Rafila e mireasă;
Ochii ei nu mai lucià,
Lacrimile i curgeà,
Junele o mângăià:
— »Rafilă, aleasa mea,
Io îţi jur pe Dumnezău
Că ţi-oi fi alesul tău,
Şi-i venì la mine-acasă,
Şi-i trăì ca o crăiasă,
Slugitori, căruţă, cai,
Câte-ţi trebui, toate ai!«...
Soarele dac'au apus,
Oaspeţii cu toţi s'au dus;
Rafila mândră mireasă
Nu se depărtà de-acasă;
Mumă-sa mi-o tot mânà,
Junele o tot chemà:
— »Hai, Rafilă, nu glumì,
Vezi căruţa, că-i acì!«
Când erà s'o pună sus,
Venià Niţu ce-o fost dus:
— »Ian stai, frate,
Stai, fărtate:
De iubeşti pe mândra mea,
Vin cu mine-a te luptà,
Şi de-i fii biruitor,
Fi-veţi voi vieţuitori;

Dar de te-oi biruì eu,
Să te ierte Dumnezeu!«
Se luptară,
Pănă 'n sară; —
Atunci Niţu l-apucà
Şi în braţe mi-l strângeà,
Oasele de-i sfărâmà,
Şi Rafilii îi grăià:
— »Vin', Rafilă, mândra mea,
Vino la bădiţul tău,
Care te-a scos dela rău.«

*

Colo 'n coasta dealului,
La marginea satului,
Este-o casă micutea,
Acolo cine-mi şedeà,
Şi la rău nu mai gândià?
Şedea Niţul cel aflat
Cu Rafila cununat...

Văliug, dela Sofron Velceanu,
com. de elevul Iosif Velceanu.

23. Bărbatu 'nşelat.

— »Ce stai, neicuţo, 'n cărare,
Nu vezi vântul bate tare!
Vino, neică, pănă 'n casă,
Că bărbatu-i dus d'acasă;
Haide, şezi ici, lângă mine,
Pănă 'n seară el nu vine.«

Aşa zicea din fereastă
O puicuţă de nevastă.
Iar neicuţul din cărare
N'aşteaptă multă rugare.
Dară nici nu întră bine,
Bărbatul iată-l că vine,
Vrea să între 'n casă 'ndată,
Dară uşa e 'ncuiată.
— »Hăi muiere, strigă 'ngrabă,
Ian deschide, că mi-i grabă!«
Nevăstuţa frumuşică
Şi neicuţu-s morţi de frică.
Iar bărbatul strigă iară:
— »Haid', nu mă ţineà afară!«
— »Merg, bărbate, merg de loc,
Numai pun un lemn pe foc,«
Ziceà ea, focul mişcând,
Cu drăguţul tremurând
Şi din graiu aşa grăind:
— »Vai de min', bărbatu vine,
Ce să mă fac, vai de mine!«
— »Ascunde-te ici în ladă,
Că doar s'o duce în grabă,
Lada-i mare, şi-i cam goală...«
El de frică stă să moară,
Şi cum în ladă-l închide,
La bărbat uşa deschide.
— »Bună ziua, boiereasă!
Ce te 'ncui singură 'n casă?
Te-ai temut poate, iubită,
De vr'un zmeu să fii răpită?«

— »Ba, m'am închis, dragul meu,
Să mai dorm, că mi-i cam rău...
Dar tu, cum de-ai şi venit,
Din somn de m'ai pomenit?«
— »Am venit după cojoc,
Că erà să 'ngheţ de tot;
Cojocu-i deasupra 'n ladă
Caută-l iute şi mi-l adă.«
— »Cojocu în ladă nu-i,
Ci-i în fundul podului,
Mergi şi adă-l, dacă-i vreà,
Io mă tem, că voiu cădeà.«
— »Ba l-am pus baş[1]) io în ladă,
Scoate-l numai şi mi-l adă.«
— »În ladă-i cel descusut,
Am pe el mult de cusut...«
— »Ori cum, scoate-l vezi, că-mi trăbă
Dar iute, că mi-i de grabă...
Ori ţi-i lene-a căutà?«
Strigă şi la ladă sboară,
Ea de ciudă stă să moară.
— »Taci, că-i bine, l-am aflat, —
O mângăie cel bărbat, —
Iată nici nu-i rupt prea tare...
Dar sub el ce este oare?«
— »Ce să fie! nu-i nimică...
O fi ceva păpuşică,«
Ziceà ea, şi el n'o crede,
Pe bădiţa 'n ladă-l vede:

---

1) Tocmai.

— »Hei, păpuşă frumoşea,
Ce umbli tu 'n lada mea?«
Voinicelul auzind
Se sculà tot tremurând:
— »Vai, te rog pe Dumnezău,
Lasă-mă, că mi-i cam rău!...«
— »Lasă, neică, las' pe mine,
Dacă nu te simţi prea bine,
Am un leac de boala ta,
Şi de loc te-oi vindecà; —
Acum să văd de cojoc,« —
Şi pe badea-l ia la joc,
Şi-i cântă hori minunate,
Cu o bâtă peste spate,
Şi mi-l joacă rumâneşte,
De numai schintei zăreşte;
Iar când s'a cam săturat,
Pe fereastă l-a scăpat.
Şi se 'ntoarsă la nevastă,
Să nu fugă pe fereastă:
— »S'a schimbat, puicuţă, jocul;
Oi să-ţi cârpesc io cojocul,
Vină 'ncoace, iacă acul,
Ca să scot din tine dracul.«
Şi mi-o unge la spinare
În mână cu-o bâtă mare,
Dracu din ea ca să sară...
Şi pleacă de-acasă iară,
Îmbrăcat cald cu cojocul,
Şi blăstămându-şi norocul!

Vâliug dela Sofronie Velceanu,
com. de elevul Ios. Velceanu.

24. Nunta cătanei.

Frunză verde floricea,
Ce-mi aveà un moş aveà?
Şi-mi aveà un feciorel,
Tinăr ca un lăstărel.
Şi Joi că mi l-a avut,
Şi Vineri mi l-a crescut.
Mi l-a peţit Sâmbăta,
L-a nuntit Dumineca.
Luni carte că i-a venit,
Să meargă la cătănit,
El din graiu aşa ziceà:
»Învăliţi pe tinera,
Păn' pe murg' oi înşelà.«
Şi pe murgul înşelà,
Din gură aşa ziceà:
— »Tinără, mireasa mea,
Atâta mi-i aşteptà:
Nouă ani şi nouă luni,
Mai atâtea săptămâni!«
Ea atâta mi-ş şedeà,
Şi pe el mi-l aşteptà,
Anii că se împliniă,
Iară el nu mai veniă...
Tinăra se mărittogether,
Duminecă nunt' erà.
Când nuntaşii se duceà,
Moşu 'n grădină întrà,
Şi la vină[1]) mi-ş săpà;

[1]) Vină = (*n* = *gn* fr.) vie (de struguri).

Se uità la răsărit,
Vede-o cătană venind.
Cătana la moş venià,
Cătră moş aşa ziceà:
— »Bun lucru, moş, şi nu prea,
Că-i maica Dumineca;
Ce săpi, moşule la vine,
Şi n'o săpi cum se cuvine;
Num'o săpi din rădăcină,
Ş'o arunci peste grădină.«
— »Dar cum, dragă, să nu săp,
Că un fecior am avut,
Care Joi mi l-am făcut,
Şi Vineri mi l-am crescut,
Sâmbătă mi l-am peţit,
Duminecă l-am nuntit,
Şi Luni carte i-a venit,
De plecat la cătănit;
Şi din graiu el că-mi grăià,
Să-l aştepte tinăra
Nouă ani şi nouă luni
Mai atâtea săptămâni.
Tinăra l-a aşteptat,
Dară el n'a mai picat,
Tinăra s'a măritat,
Singur în cas' m'a lăsat.«
— »Vină, moşule, cu mine,
Să văd nunta und' se ţine.«
Moşu-atunci că mi-ş mergeà,
Nunta lui i-o arătà.

În casă el s'a băgat,
De nime chiar nerugat,
Pe scamn[1]) şezù nembiat.
Cu vin, că mi-l îmbià,
El vinul nu vru să-l beà,
Ci nainte că-l puneà,
Şi pe tinăra poftià. —
Pe tinăra aduceà,
Iară ea când îl vedeà,
Din gură aşa ziceà:
— »Beţi, oameni, vă ospătaţi,
Ospătaţi, vă bucuraţi,
Că pe cine-am aşteptat,
Dumnezeu că mi l-a dat!«

Surducu mare, dela ţărnca Ruxanda Peica,
com. de eleva Octavia Crăinicescu.

25. Colo sus la răsărit.

I.

Colo sus la răsărit
Este-un măr mare 'nflorit,
Cu crengile la pământ
Şi cu mere de argint.
Sub măr cine-i adormit?
Un voinic sărman rănit,
Din războiu s'a înturnat,
Că-i de sabie tăiat,
Pe şapte locuri puşcat.

[1]) Scaun.

Nouă ani şi jumătate,
De când el în boală zace.
Cine 'n lume mi-l păzià.
Cine, Doamne, mi-l grijià?
Doi golumbei [1])
Şi trei vulturei,
Iar vulturul cel mai mic
Zise-aşa către voinic:
— »Mori, voinice, ori te scoală,
Nu-mi zăceà d'atâta boală,
Că nouă ni s'a urît,
De când stăm în pribegit.«
Voinicelul se rugà
Şi din graiu aşa grăià:
— »Vulturilor, m'ascultaţi,
Să sburaţi,
Sus să sburaţi,
Norii să-i împrăştiaţi,
Să sburaţi pe deal şi lunci,
Să-mi găsiţi buezi [2]) mai dulci,
La vadul cu petricele
Să luaţi apă 'n ciocurele,
Petrişoare 'n gherişoare
Şi buezi sub aripioare,
Şi cu ele să sburaţi
La mine să vă lăsaţi,
Focul să mi-l aţâţaţi,
Pietrele să le 'ncălziţi,
Şi cu ele mă păliţi,

[1]) Porumbei, hulubaşi.
[2]) Buruene.

Cu buezi voi mi-ţi legà
Şi cu apă mi-ţi spălà,
La trei zile veţi vedeà
Ce-o fi de vieaţa mea:
Dacă pielea mi-o albì,
Să ştiţi bine, c'oi trăì;
Dacă pielea mi-o negrì,
Să ştiţi bine, c'oi murì,
Şi din mine vi-ţi nutrì,
Carnea mea să o mâncaţi,
Cu sânge vă adăpaţi.«

II.

Cei doi golumbei,
Cu trei vulturei
Într'o clipă îmi sburau,
Norii de-i împrăştiau,
Şi sburau pe deal şi lunci,
Să-i ducă buezi mai dulci,
La vadul cu pietricele
Să ià apă 'n ciocurele,
Petrişoare 'n gherişoare
Şi buezi sub aripioare.
Pietrile că le 'ncălzià,
Şi pe el că mi-l pălià.
Cu buezile-l legà,
Şi cu apă mi-l spălà.
La trei zile ce aflà?
Pielea *neagră* o vedeà!
Voinicul nu se mişcà,
Şi aşa îmi cuvântà:

— »Steaua mi s'a 'ntunecat,
Şi nu-i vorbă de sculat;
Vulturilor, mă mâncaţi,
Nimica să nu lăsaţi,
Numai mâna mea cea dreaptă,
Că-i măicuţa înţeleaptă,
Şi pe degetul cel mic
Mi-a pus un inel d'argint,
Maica 'n el e tipărit.
Mai pe urmă m'aş rugà,
Pe mine mi-ţi ascultà,
Mâna 'n cioc[1]) să mi-o luaţi
Şi cu ia sus să sburaţi
Până drept spre Orăştie,
Unde-o fi măicuţa vie,
Norii voi să-i despicaţi,
Bine seamă să băgaţi:
Chiar în ziua de Rusale
Veţi vedeà o horă mare;
Unde-i hora adunată,
Să-mi face-ţi mâna scăpată;
Hor' atunci va încetà,
Toţi la mân' or alergà,
Doar o fi şi maica mea
Acolo cu soru-mea,
Şi inelul vor vedeà.«

III.

Cei doi golumbei,
Cu trei vulturei

Să zice »cic«, diminutiv »cicurel«.

Pe voinic îl ascultà,
Şi cu mâna lui sburà,
Tot în sus spre Orăştie,
Şi pe voia lui să fie.
Iar în ziua de Rusale,
Unde jucà hora mare,
Mâna 'n jos că mi-o lăsà,
Mâna 'n horă că picà,
Toată lumea se 'ntristà
Şi cu jale întrebà,
Inelul cine purtà?
Maică-sa că se uità,
Şi când mâna o vedeà,
Mâna bine-o cunoşteà,
Pe inelul de argint
Al ei nume-i tipărit...
Măicuţa ce mai făceà?
Inima i-se strângeà,
Frigurile mi-o prindeà,
Şi din graiu aşa strigà:
»Dorul meu!
Amarul meu!
Nu mai văd puìţul meu...«
Şi acasă că pornià,
Şi pomană că-i făceà,
Lacrimile îi curgeà...

Dela un Român din Dragoeşti.

Cuprinsul:

